

Tadashi Tsujii

Trang Anh dịch

Vi chơi lã học

Dành cho trẻ 2-3 tuổi

NHÀ XUẤT BẢN
LAO ĐỘNG

THAIBOOKS
Phụng sự để dân đầu

Về tác giả Tadashi Tsujii

Tadashi Tsujii là người thành lập thư viện đồ chơi đầu tiên của Nhật Bản tại Osaka, đồng thời là giảng viên của trường Đại học Giáo dục Osaka và Đại học nữ sinh, Học viện Kobe. Ông cũng phụ trách thu thập tư liệu và trình bày các chuyên đề về giáo dục trẻ em trên kênh truyền hình NHK. Hiện nay, ông là cố vấn của phòng tư vấn Asahi Baby (Tổ chức phúc lợi xã hội – văn hóa báo Asahi), giám đốc trung tâm Pyramid Method tại Nhật Bản của Tổ chức Giáo dục Hà Lan Cito, viện trưởng Viện Nghiên cứu trẻ em tổng hợp Tsujii.

Vì chơi là học

Dành cho trẻ 2-3 tuổi

Nhà xuất bản Lao động

175 Giảng Võ - Đống Đa - Hà Nội

Tel: (04) 3851 5380

Fax: (04) 851 5381

Website: www.nxbloodong.com.vn

Công ty Cổ phần Sách Thái Hà

119 C5 Tô Hiệu - Cầu Giấy - Hà Nội

Tel: (04) 3793 0480

Fax: (04) 6287 3238

Website: www.thaihabooks.com

Chịu trách nhiệm xuất bản: Võ Thị Kim Thanh*Biên tập:* Lê Thị Hằng*Sửa bản in:* Quế Chi*Trình bày:* Đàm Oanh*Thiết kế bìa:* Ngọc Mai

KODOMO NO ITAMI GA WAKARIMASUKA

Copyright © Tadashi Tsujii All rights reserved

Original Japanese edition published by Octave

This Vietnamese edition is published by Thaihabooks JSC arrangement with Octave c/o Vista P.S

Bản quyền tiếng Việt © 2016, Công ty Cổ phần Sách Thái Hà

Cuốn sách được xuất bản theo thỏa thuận bản quyền giữa Công ty Cổ phần Sách Thái Hà và Octave thông qua Vista P.S

Không phần nào trong cuốn sách này được sao chép hoặc chuyển sang bất cứ dạng thức hoặc phương tiện nào, dù là điện tử, in ấn, ghi âm hay bất cứ hệ thống phục hồi và lưu trữ thông tin nào nếu không có sự cho phép bằng văn bản của Công ty Cổ phần sách Thái Hà.

Biên mục trên xuất bản phẩm của Thư viện Quốc gia Việt Nam

Tadashi Tsujii

Vì chơi là học : Dành cho trẻ 2-3 tuổi / Tadashi Tsujii ; Trang Anh dịch. - H. : Lao động ; Công ty Sách Thái Hà, 2016. - 160tr. : minh hoạ ; 19cm

Tên sách tiếng Nhật: 遊び上手はしつけ上手 2歳児?篇

ISBN: 9786045962060

1. Giáo dục gia đình 2. Nuôi dạy con 3. Trẻ em

649.12 - dc23

DF0077p-CIP

In 2.000 cuốn, khổ 13 x 19 cm. In tại Công ty Cổ phần In - TM Prima, địa chỉ: Số 35 ngõ 93 Hoàng Quốc Việt, Cầu Giấy, Hà Nội. Số đăng ký KHXB: 1113-2016/CXBIPH/13-80/LĐ. Quyết định xuất bản số: 569/QĐ-NXBLĐ cấp ngày 11/5/2016. In xong và nộp lưu chiểu năm 2016.

Tadashi Tsujii

Trang Anh dịch

Vì chơi là học

Dành cho trẻ 2-3 tuổi

SHAKU BAN
LAO BONG

THE BOOKS
Phong sự để sản xuất

 Mục lục

Chương 1:	Đặc trưng của trẻ lên 2	9
Chương 2:	Giai đoạn mâu thuẫn	25
Chương 3:	Tạo thói quen cho con	37
Chương 4:	Trò chuyện là thể hiện tình yêu	55
Chương 5:	Thích nghi xã hội	67
Chương 6:	Nuôi dưỡng tâm hồn	83
Chương 7:	Chơi là học	101
Chương 8:	Giáo dục trẻ sự kiên nhẫn	121
Chương 9:	Trẻ có linh hội được giáo dục sớm?	139

Lời nói đầu

Có nhiều bước ngoặt quan trọng trong quá trình phát triển của trẻ như: giai đoạn trẻ sơ sinh, giai đoạn trẻ lên 2, giai đoạn trẻ lên sáu và giai đoạn dậy thì. Thật ngạc nhiên khi chúng ta thường quên giai đoạn trẻ lên 2. Giai đoạn này khá mơ hồ bởi trẻ lên 2 không còn là bé sơ sinh nhưng cũng chưa hẳn là trẻ nhỏ thực thụ. Do quá trình phát triển trong thời kỳ này không có điểm nổi bật, kiểu như “trẻ sẽ như thế này trong giai đoạn đó”, nên nó không lôi kéo sự quan tâm của các nhà tâm lý học. Tuy nhiên, thực tế cho thấy đây mới là thời kỳ bố mẹ vất vả nhất vì trẻ lên 2 thích gây rắc rối, việc chăm sóc, nuôi nấng cũng tốn công gấp bội. Mặt khác, đối với trẻ, đây lại là thời kỳ trẻ bắt đầu tận hưởng tự do vì thoát khỏi sự gò bó

của người lớn trong suốt giai đoạn sơ sinh. Nếu hỏi trẻ lý do tại sao chúng lại hiếu động đến mức thiếu suy nghĩ và tái diễn các hành động như thể không có gì đáng sợ trong thế giới xung quanh thì chắc chắn câu trả lời sẽ là “không có gì thú vị hơn việc chạy nhảy hết nơi này đến nơi khác... mọi thứ trước mắt đều là của con”. Tuy nhiên, thế giới này vốn không đơn giản như trẻ tưởng, toàn bộ quy phạm của xã hội người lớn đang vây quanh phạm vi hoạt động của trẻ là hiện thực trẻ phải đối diện. Đây là thời kỳ trẻ đụng độ với mâu thuẫn đầu tiên trong đời nhưng cũng là độ tuổi kỳ diệu vì trẻ sở hữu nguồn năng lượng quý giá giúp trẻ đánh bại xung đột ấy.

Chuỗi ngày cha mẹ bối rối, lo lắng, thậm chí là nổi giận trước hành động của trẻ sẽ còn tiếp diễn. Mặc dù vậy, hãy nhớ rằng càng làm cha mẹ cực khổ bao nhiêu càng là dấu hiệu cho thấy trẻ trưởng thành bấy nhiêu. Cha mẹ hãy cố gắng tích lũy khả năng nhẫn nại để vượt qua thời kỳ khó khăn này nhé.

Đặc trưng của trẻ lên 2

KHỞ ĐẦU CỦA TỰ KHẮNG ĐỊNH BẢN THÂN

Quan sát dáng điệu của trẻ hơn 1 tuổi chơi đùa trước gương sẽ thấy trẻ chơi đùa cùng hình bóng được phản chiếu trong gương, cư xử như thể có một người bạn bên kia tấm gương vậy. Trong khi đó, cũng với trò chơi ấy, cha mẹ lại bắt gặp kiểu cách của trẻ 2 tuổi là mỉm cười và thích thú thể hiện các cử chỉ, điệu bộ trước gương. Có sự khác biệt này là do trẻ đã biết hình ảnh phản chiếu trong gương là chính mình.

Song song với tự nhận thức về ý thức và nhận biết giới tính của bản thân (biết rõ mình là bé trai hay bé gái) đạt được một cách chóng vánh, quá trình tự nhận thức về vật sở hữu của trẻ 2 tuổi cũng được tăng cao qua việc trẻ bắt đầu chủ trương “đồ chơi của tớ”, “quần áo của con”. Đây là thời kỳ ý thức bản thân ngày càng mạnh mẽ do tâm lý khẳng định lớn mạnh đột ngột và trẻ bắt đầu phát biểu chắc nịch “con muốn”, “con không muốn” hay “con thích”, “con ghét”.

Vì muốn hòa mình với môi trường xung quanh nên nhu cầu khẳng định bản thân của trẻ 2 tuổi trở nên mạnh mẽ, thể hiện qua hành động bày tỏ chính

kiến. Tuy nhiên, ý thức về cái tôi quá lớn dẫn đến mâu thuẫn với vật và người xung quanh ngày càng nhiều. Để bày tỏ quan điểm “Con không phải là em bé”, trẻ không thích khi được cha mẹ giúp đỡ và yêu cầu được dùng bữa giống cách của người lớn. Kể cả khi đi mua sắm, trẻ sẽ hất tay bố và định đặt bước trên đường một mình. Mặt khác, trẻ thường mang trong lòng nỗi bất an *không thể làm bất cứ việc gì một mình* khi phải bắt đầu một việc nào đó. Độ tuổi này đầy mâu thuẫn bởi một mặt trẻ ghét bị đối xử như trẻ sơ sinh, nhưng mặt khác vẫn chưa thể làm được nếu không dựa vào người lớn.

TẦM QUAN TRỌNG CỦA VIỆC HIỂU CẢM GIÁC

Con người vừa sinh ra đã có các giác quan: thị giác, khứu giác, thính giác, xúc giác và vị giác hay còn gọi là ngũ quan. Những cảm giác này có liên quan mật thiết tới năng lực đa dạng mà trẻ có thể đạt được cùng với quá trình trưởng thành. Đặc biệt, xúc giác hoạt động mãi cảm ngay từ lúc trẻ mới chào đời.

Tương tự như trẻ sơ sinh khóc thét vì khó chịu bỗng trở nên ngoan ngoãn khi được mẹ ôm chặt trong lòng, các phản ứng đối với xúc giác sẽ hoạt động trong vai trò là kênh truyền tải thông tin với thế giới bên ngoài.

Cho trẻ xem nhiều lần thí nghiệm phân biệt khối tsumiki có hình dạng phức tạp đến khi trẻ nắm chắc rồi yêu cầu trẻ tìm khối tsumiki¹ ấy sau khi trộn lẫn nó với vô số hình dạng khác, trẻ sẽ ngay lập tức bị bối rối dù trước đó đã hiểu rất rõ. Tuy nhiên, nếu

¹Tsumiki: Các viên gỗ hình lập phương, hình trụ,... thường dùng để chơi xếp hình.

lần sau không những cho phép trẻ xem mà còn để trẻ tự do sờ khối tsumiki rồi mới yêu cầu tìm kiếm thì có trẻ tìm được ngay tức khắc. Đây là những trẻ đã cầm nghịch khối tsumiki trong tay nhiều lần. Thực nghiệm này cho thấy *lý giải của trẻ về sự vật là kết quả tích lũy kinh nghiệm lặp lại các thao tác: sờ, chạm - cầm nắm vật bằng tay và gỡ tung - thu gom vật lại*. Đối với trẻ lên 2, hành trình thấu hiểu cảm giác không bắt đầu từ trải nghiệm do thị giác mang lại mà từ sờ, chạm cụ thể qua đôi tay. Và khi đã lĩnh hội khả năng cụ thể này một cách đầy đủ, trẻ sẽ có thể tiến đến hiểu biết trừu tượng.

SỞ THÍCH CỦA TRẺ LIÊN QUAN TỚI NĂNG LỰC LÝ GIẢI

Không biết trẻ *nhìn* như thế nào nhỉ? Trẻ có nhìn mọi vật theo đúng hình dạng của nó (vật thật được chụp lại chính xác trên hình) hay không? Đương nhiên, nếu xét năng lực thị giác về mặt sinh lý, trẻ chắc chắn nhìn vật theo hình dáng vốn có của chúng. Tuy nhiên, dễ nhận thấy là trẻ sẽ lựa chọn đối tượng nhìn theo sở thích cá nhân và đánh giá chúng. Nếu yêu cầu trẻ vẽ khuôn mặt mẹ, đặc trưng trong hình vẽ là một chi tiết nào đó trên khuôn mặt được vẽ lớn hơn, ví dụ như đôi môi lớn hơn chẳng hạn. Không phải khả năng vẽ tranh của trẻ chưa thuần thục mà vì trẻ lựa chọn bộ phận ưa thích khi vẽ. Trẻ không dùng thị giác để nhìn vật một cách mơ hồ mà có diễn ra quá trình tuyển chọn theo chủng loại nhất định.

Với trò chơi yêu cầu người chơi chọn ra những con vật giống nhau trong các thẻ hình, thay vì dạy trẻ tên gọi của động vật, hãy hướng sự chú ý của trẻ vào đặc trưng của loài động vật đó, như độ dài của đôi chân hay cái mũi. Qua đó, yêu cầu chọn lựa sẽ được

gắn với khả năng nhận thức, hay còn gọi là đặt cảm xúc vào đối tượng quan sát, kiểu nhận thức thị giác đặc trưng của trẻ. Quan điểm này chứng minh: khi dạy trẻ điều gì, bắt trẻ học gạo sẽ không giúp trẻ tự thân hiểu và tâm phục mà chỉ dừng lại ở phạm vi lý giải bề mặt của vấn đề.

TRƯỞNG THÀNH TỪ "GỐC RỄ" LÀ CƠ SỞ CỦA PHÁT TRIỂN

Các trường mẫu giáo Steiner tại Đức quan niệm: giai đoạn lên 7 tuổi - thời kỳ trẻ thay răng sữa và mọc răng vĩnh viễn - là bước ngoặt quan trọng trong quá trình phát triển. Bởi họ cho rằng lúc bộ phận cứng cáp nhất trong cơ thể sinh trưởng đồng nghĩa với việc quá trình chuẩn bị cho trưởng thành từ bên trong của trẻ đã kết thúc và từ nay về sau, năng lượng của trẻ sẽ bộc phát ra thế giới bên ngoài. Trẻ đột nhiên hỏi "tại sao?" và bắt đầu dồn sự quan tâm vào tri thức cũng như các vấn đề có tính trí tuệ. Vào giai đoạn như vậy, việc cung cấp chương trình học tập kiến thức đáp ứng mong muốn của trẻ là nhiệm vụ của giáo dục. Vì vậy, rất có thể việc *dự liệu sao cho trong khoảng thời gian ấu nhi khá dài - từ khi sinh ra đến khoảng 7 tuổi - trẻ có thể tập trung chuẩn bị và tích lũy để hoàn thành tốt những công việc lý tính sau này* chính là ý nghĩa của giáo dục sớm ở trẻ em. Trong giai đoạn chuẩn bị, cha mẹ hãy cho trẻ có cơ hội được thất bại nhiều lần, cũng như vận dụng tối đa các chức năng cảm giác để

thử thách, mạo hiểm. Có thể gọi giai đoạn này là thời kỳ năng lực non trẻ nên vẫn có nhiều việc chưa thực hiện được. Nhưng ngược lại, năng lực non nớt đó cũng đồng nghĩa với việc còn chỗ trống để tiếp thu vô vàn điều phong phú trong tương lai và ẩn chứa sự linh hoạt to lớn. Trong giai đoạn chuẩn bị, việc sửa soạn tài liệu giáo dục (đồ chơi), những “giáo trình” không nhất thiết phải có câu trả lời được quy định sẵn, mà có nhiều câu phương án và lựa chọn, sẽ giúp trẻ an tâm chơi, nhờ đó mà duy trì “nhiệt huyết” của trẻ. Đây cũng là trẻ lên 2 tiến hành giai đoạn chuẩn bị cho việc học hỏi từ cuộc sống.

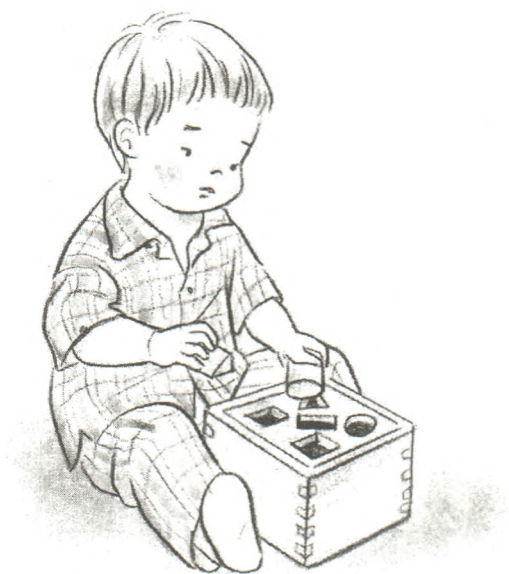

KHÁC BIỆT GIỮA NGƯỜI LỚN VÀ TRẺ NHỎ

Làm rõ những điểm khác biệt giữa người lớn và trẻ em giúp ta có thể hiểu rõ thế nào là trẻ nhỏ. Xét về phương diện phát triển thể lực và trí tuệ, trẻ em vẫn còn non nớt so với người lớn. Vậy nên từ xa xưa, người ta đã tin vào quan điểm: “Trẻ em là bản sao thu nhỏ của người lớn”. Thế là, khi trẻ nhỏ làm những việc vượt quá sự hiểu biết của người lớn thì thế nào người lớn cũng thốt lên: “Thật không thể tin nổi” bằng giọng tán thưởng pha lẫn chỉ trích, kinh ngạc. Thực tế, các nghiên cứu về tâm lý học nhi đồng đã làm sáng tỏ: tư duy và cách nhìn sự vật của trẻ nhỏ có cơ chế khác với người lớn. Ví dụ khi ta cho hai đối tượng này xem nhiều hình dạng phức tạp. Trẻ cực kém trong việc phân biệt sự khác nhau giữa những hình đó. Trong khi người lớn có thể phán đoán đâu là hình tam giác, hình tròn hay hình vuông ngay tức khắc, trẻ nhỏ lại liên tục tỏ ra luống cuống. Phải chăng do năng lực lý giải của trẻ chưa hoàn thiện? Hay chỉ cần luyện tập thường xuyên, trẻ sẽ phân biệt được? Cả hai đều không phải. Đó là do cách nhìn vật

của trẻ: Lúc được xem các hình dạng khác nhau, trẻ sẽ tập trung tầm nhìn vào trung tâm của hình đó chứ không hướng chú ý đến phần xung quanh và mép viền. Thế nên, trẻ thấy toàn bộ các hình dạng đều giống nhau. Nhờ quá trình sử dụng đôi tay lặp đi lặp lại trò chơi, năng lực tập trung sự chú ý đến cả phần xung quanh của trẻ sẽ dần dần phát triển.

Ý NGHĨA CỦA KHÔNG THỂ LÀM ĐƯỢC Ở TRẺ

Mặc cho các chỉ trích và cảnh báo liên quan đến giáo dục sớm được lên tiếng, tình trạng “muốn dạy gì đó” cho con ngay từ nhỏ của cha mẹ trong xã hội ngày nay lại không hề có dấu hiệu hạ nhiệt. Dẫu cha mẹ cũng đã nhận ra tác hại của việc ép buộc trẻ theo đuổi giáo dục trí tuệ và thu nạp kiến thức từ thuở ấu thơ nhưng rào cản trong xã hội giáo dục này (quan điểm trọng bằng cấp) trên thực tế vẫn còn quá kiên cố. Khi suy nghĩ “Điều gì mới thật sự quan trọng?” trong bối cảnh ngày nay, tôi cho rằng chúng ta vẫn nên quay trở lại với vấn đề căn bản của sự phát triển của trẻ, nghĩa là cho phép trẻ được lớn lên một cách bình thường. Có lẽ nhiều người sẽ cảm thấy bất ngờ, nhưng vấn đề then chốt mà tôi đề cập ở đây chính là: “Trẻ còn rất non nớt”.

Con cái loài người khác với con cái của các loài động vật có vú khác, nếu cứ bỏ mặc trẻ ở trong tình trạng sơ sinh thì hầu như trẻ không thể sống tự lập. Chim con của loài mòng biển (hải âu) không lâu sau khi chào đời đã có thể ăn mồi trong mỏ của chính

cha mẹ nó mà không có chút lấm lẩn nào vì chúng nhận diện được hình dáng chiếc mỏ của chim cha mẹ. Ngược lại, trẻ sơ sinh lại đến với cuộc đời trong trạng thái một tờ giấy trắng. Tuy nhiên, điều đó cũng đồng nghĩa với việc phía sau tờ giấy trắng ẩn chứa tiềm năng vô hạn trong tương lai. Cũng có thể nói, những bất tài và thất bại trong thời kỳ thơ ấu, theo một nghĩa nào đó, chính là ẩn chứa năng lực to lớn về sau này. Những trẻ càng bị thu hút bởi sự thú vị và trò chơi nào đó ngay trước mắt hơn là những kiến thức được truyền đạt sẽ càng có phẩm chất xuất sắc giúp tích lũy kiến thức học tập dồi dào trong tương lai.

CÙNG CHƠI ĐỒ CHƠI

[Trò chơi giúp phối hợp tay và mắt]

Nuôi dưỡng cho đôi tay linh hoạt không chỉ quyết định qua độ thành thạo của đầu ngón tay. Cơ quan chịu trách nhiệm kiểm soát cử động đôi tay không ngừng nghỉ chính là thị giác. Nhờ những phán đoán thu từ mắt được truyền đạt đến đôi tay mà ta mới có thể thực hiện công việc theo đúng mục đích. Có thể nói, chỉ cần mức độ hợp tác làm việc của tay và mắt càng nhuần nhuyễn thì sự khéo léo của trẻ sẽ càng tăng. Tất cả dụng cụ chúng ta sử dụng trong cuộc sống hàng ngày đều được tạo nên bằng mối quan hệ hợp tác giữa tay và mắt, do đó việc trau dồi một đôi tay khéo léo là rất quan trọng.

Cách chọn đồ chơi: Ban đầu, hãy cho trẻ chơi với những đồ chơi cỡ lớn mà trẻ có thể nắm, bốc dễ dàng bằng cả bàn tay hơn là những món đòi hỏi thao tác chi tiết từ đầu ngón tay.

Tính an toàn: Do có nhiều loại đồ chơi như: lắp ráp chi tiết/ khối hình vào đúng khuôn (thả khối hình qua lỗ trống có hình thù tương ứng hay xỏ lỗ)

nên cha mẹ nhớ chọn loại có phần nhô ra đã được xử lý an toàn.

Cách chơi đồ chơi: Hãy đưa cho trẻ nhiều hạt gỗ để trẻ xỏ vào cọc. Hãy tăng số lượng lên dần dần khi trẻ có thể xỏ thành thạo.

Giai đoạn mâu thuẫn

CHUỖI NGÀY ĐỐI ĐẦU GIỮA CHA MẸ VÀ CON CÁI

Những trẻ biết nói sớm bắt đầu dùng từ “con” khi đề cập đến bản thân, đồng thời có cách gọi cha mẹ và người lạ khác biệt rõ rệt. Khi bắt đầu biết quan điểm của mình được chấp thuận, trẻ sẽ bộc lộ ý định của mình quyết liệt hơn nhằm thách thức giới hạn năng lực bản thân, đồng thời, tính cố chấp sẽ ngày càng dữ dội. Các bậc cha mẹ sẽ phải nỗ lực hàng ngày để chế ngự tính ngang bướng đang lớn dần nơi con - qua hành động trách mắng hoặc thậm chí nhờ đến hình phạt về thể xác - và cố hết sức để bắt con tuân phục. Giai đoạn này khó ở chỗ: nếu dồn ép quá mức sẽ làm trẻ mất tự tin vào khả năng tự quyết định, kéo theo méo mó về nhân cách và dẫn đến nguy cơ trẻ trở thành người thích dựa dẫm hơn tự lập. Có thể nói toàn bộ hành vi chống đối của trẻ lên 2 đều nhằm mục đích thăm dò mối quan hệ giữa việc thể hiện ý chí bản thân và áp lực từ cha mẹ, để ước lượng giới hạn sức chịu đựng của cha mẹ (nghĩa là, trẻ sẽ tỏ ra chống đối để xem cha mẹ có thể chấp nhận đến mức

nào, làm gì thì cha mẹ sẽ nổi giận...) Vì thế, qua việc lặp đi lặp lại hành vi không tiếp nhận hay trách mắng chứ không răn rập làm theo ý trẻ, cha mẹ sẽ truyền đạt rõ ràng cho trẻ biết mình đang mong mọi điều gì. Trong quá trình đối đầu như thế, trẻ dần học được cách khống chế tính ngang bướng của bản thân. Đây là giai đoạn quan trọng vì những uốn nắn của cha mẹ trong giai đoạn này sẽ giúp hình thành tính cách xã hội nơi trẻ.

CÁCH TIẾP CẬN GIÚP GIẢM MÂU THUẦN VỚI CON

(1) Sức mạnh của ngôn từ

Từ ngữ cha mẹ dùng trò chuyện với con có sức mạnh to lớn. Khi con trẻ khẳng khăng giữ ý kiến của mình, cha mẹ nên giải thích nhiều lần bằng lời cho con hiểu lý do cha mẹ ngăn cản ý định của con. Cho dù trẻ chưa hiểu hoàn toàn về phân định đúng sai cũng như ý nghĩa của việc cha mẹ kìm hãm mình nhưng việc cha mẹ thể hiện ý muốn ngăn cản một cách rõ ràng và diễn giải bằng từ ngữ sẽ giúp trẻ có thể chấp nhận cha mẹ từ từ. Hãy nhớ: Ngôn từ được

dùng giữa cha mẹ và con cái không chỉ đơn giản là công cụ truyền tải, mà còn là “vũ khí” dùng “gắn móc (đánh giá)” con trẻ hết sức nguy hiểm. Ví dụ, nếu cha mẹ cứ liên tục quở trách con là “đồ vô tích sự” thì kết quả trẻ trẻ sẽ trở thành người giống y như cha mẹ nói.

(2) Hãy khen ngợi con

Vào những lúc trẻ khẳng khẳng thể hiện quan điểm bản thân đến mức khó bảo, bất chấp lời giải

thích của cha mẹ thì cha mẹ có thể áp dụng cách thức khen ngợi hoặc trách phạt. Có điều, dù trách phạt mang lại kết quả nhanh nhưng sẽ hình thành nơi con trẻ cảm giác sợ hãi đối với cha mẹ, khiến cho mối quan hệ giữa cha mẹ và con cái dần trở nên tiêu cực. Do đó, cơ sở của việc uốn nắn con nằm chủ yếu

ở hành vi khen ngợi. Đối với trẻ lên 2, được khen ngợi đồng nghĩa với việc trẻ hiểu “bản thân được cha mẹ chấp nhận”, qua hành động ôm chặt trẻ, cho trẻ bánh kẹo khi trẻ hoàn thành một hoạt động cụ thể nào đó, chẳng hạn như báo với cha mẹ khi muốn đi vệ sinh, ngoan ngoãn đi theo cha mẹ khi mua sắm, chịu uống thuốc...

(3) Cách sử dụng từ “không được”

Cách dùng từ “không được” để cấm cản lại khó khăn hơn chúng ta tưởng tượng. Nhiều cha mẹ cứ luôn miệng “không được” mà chẳng chút nghi ngại (sử dụng mà không hiểu cách dùng chính xác, không biết được rằng nếu chỉ nói “không được” thì không đủ) đến mức có điều tra nghiên cứu cho biết: trong suốt một ngày trẻ 2 tuổi ở cùng với mẹ, từ được dùng thường xuyên nhất chính là “Không được!”.

Tuy nhiên, cha mẹ nói “không được” rồi phút cuối lại cho phép “Ừm... cũng được” cũng không phải cách làm hay. Điều đó chỉ khiến con trẻ không thể thấu hiểu tâm tư của cha mẹ. Dẫu vậy, việc cha mẹ khẳng khái đến cùng, một khi đã nói “không được”, mặc cho trẻ có ương bướng cỡ nào đi nữa cũng chỉ thể hiện sự bất lực của cha mẹ. Trước hết, cha mẹ cần ý thức về quyền quyết định “không được” mà mình được ban tặng. Cha mẹ, đặc biệt là mẹ, hãy trò chuyện cho con sớm hiểu rằng: *mẹ không chỉ sống với một việc là chăm con*, do đó, mẹ cần phải nói “không” với con. Khi đã truyền đạt cho con nhận thức được điều đó, sau này dù cha mẹ nói “không được” rồi thay đổi quyết định thì con trẻ vẫn sẽ cảm nhận được tính nhất quán trong thái độ của cha mẹ.

(4) Trước khi phạt con

Nói cho cùng, cha mẹ cũng chỉ là con người, có nhiều việc cá nhân muốn làm. Thế nên, khi con trẻ cứng đầu không làm theo những gì mình mong muốn sẽ dễ dẫn đến bộc phát cảm xúc. Có cha mẹ cho rằng: “Đánh con sẽ hiệu quả hơn” nhưng chắc chắn một điều là trách mắng bằng từ ngữ nặng nề

hay đánh con sẽ làm cho con chịu cú sốc khá mạnh, vì trẻ lên 2 hầu như chưa hiểu được ý nghĩa của việc bị khiển trách. Ngoài ra, những người thuở nhỏ đã quen với việc bị mắng, bị đánh bọc bạch răng; khi bản thân trở thành cha mẹ, họ cũng nhiều lần có hành động tương tự với con cái. Một trong những phương pháp thông minh cha mẹ nên vận dụng vào tình huống sắp sửa đánh con chính là tách rời khỏi con một chút. Cách thứ hai là hít thở thật sâu rồi giữ khoảng cách với con.

(5) Xoa dịu nỗi lòng bối rối

Trẻ lên 2 thấy mọi việc không diễn ra đúng ý mình là một điều hết sức kỳ lạ. Toàn bộ thái độ của cha mẹ đều là bí ẩn không có lời giải đối với trẻ, chẳng hạn như: Tại sao cha mẹ lại nói *không được*? Tại sao lúc này còn rất hiền mà giờ đột nhiên lại nổi nóng? Giả sử trẻ lớn lên mà không thể khéo léo phỏng đoán tâm tư của cha mẹ, hẳn trong lòng trẻ lúc nào cũng mang cảm giác không tin cậy đối với cha mẹ. Ngoài ra, nếu cha mẹ không hợp tính với trẻ và nguyên tắc đến mức không thể thỏa hiệp thì mối quan hệ với con trẻ sẽ càng ngày càng tệ.

Đối với những trường hợp như trên, thú nhồi bông sẽ đóng vai trò đại diện cho mẹ để làm dịu đi những mâu thuẫn trong lòng con (búp bê ở đây là đối tượng trẻ có thể dành tình cảm như với em bé và người bạn thực sự, chứ không phải búp bê mô phỏng nhân vật trên truyền hình vô tri vô giác). Khi đó, trẻ sẽ có thời gian để xử lý cảm xúc khó lý giải của bản thân nhờ chơi cùng búp bê.

CÙNG CHƠI ĐỒ CHƠI

[Khối tsumiki hình hộp]

Trẻ quá 2 tuổi có thể chồng tối đa khoảng 6 đến 7 khối tsumiki, nhưng có lẽ vẫn còn khá khó để lồng chúng vào nhau thành công. Tuy nhiên, do trẻ có thể nắm bắt kỹ thuật xếp chồng một cách điều luyện ngay lập tức, cha mẹ nhớ chuẩn bị sẵn các khối tsumiki có cách sắp xếp phức tạp hơn một chút nhé. Trò chơi này khó ở chỗ phải xếp sao cho giữ cân bằng trong khi kích thước của từng khối tsumiki hình hộp trong 1 bộ lại khác nhau. Để trẻ lên 2 có thể chơi dễ dàng, trên thị trường hiện bày bán tsumiki có mẫu (chốt trụ để ghép dễ hơn) sẵn trên đó.

Cách chọn đồ chơi: Hãy tìm các khối tsumiki làm từ gỗ và có độ nặng vừa tay. Nó sẽ tạo cảm giác ấm áp cho đôi tay của trẻ.

Tính an toàn: Chọn đồ chơi đã được gia công bề mặt kỹ càng để không gây thương tích cho tay trẻ.

Cách chơi đồ chơi: Trước hết là dạy bé sử dụng những mẫu (trên khối tsumiki) để giúp khối hình không dễ đổ. Sau khi đã thành thạo chi tiết này, trẻ mới bắt đầu trò chơi xếp tsumiki mà không cần mẫu.

Tạo thói quen cho con

TRẢI NGHIỆM THÚ VỊ KHI LÀM CHA MẸ

Trong muôn vàn công việc trên thế giới, tôi cho rằng không có việc nào lại thú vị cho bằng “làm cha làm mẹ”. Bởi chính con trẻ sẽ làm nảy sinh từ tận từ đáy lòng mỗi người chúng ta niềm thích thú khi được làm cha mẹ: mới lúc này trẻ còn chưa làm được thì đột nhiên đã hoàn thành; hoặc khiến cha mẹ tròn mắt ngạc nhiên trước những biến hóa về cảm xúc của ngày hôm qua và ngày hôm nay. Tuy nhiên, những trải nghiệm lý thú này chắc chắn không dễ gì có được nếu không nỗ lực. Đó là vì giữa tư tưởng của cha mẹ và suy nghĩ của con cái tồn tại khác biệt khá lớn. Nếu cha mẹ cứ gánh nặng trên vai tinh thần trách nhiệm *mình là bậc sinh thành* rồi lầm tưởng nhiệm vụ của mình là ưu tiên cho các nhu cầu của con thì chỉ càng làm cha mẹ thêm áp lực. Hơn nữa, nếu cha mẹ dốc toàn lực chăm sóc con nhưng lại bị cho là *chuyện hiển nhiên trong xã hội* thì nỗi bất mãn với việc chăm sóc con sẽ lớn dần và cha mẹ sẽ trút giận lên con mỗi ngày.

Sống chung với con là chuỗi quá trình khéo léo tìm kiếm sự hòa hợp giữa mong mỏi của con và yêu cầu của cha mẹ. Có thể chắc chắn một điều: Những lúc con trẻ gây khó dễ cho cha mẹ là trong lòng con đang cần cha mẹ. Thế nhưng, cha mẹ lại thường chỉ để mắt đến hành động nhõng nhẽo chứ không đủ bình tâm để tìm hiểu tình cảm ẩn sâu bên trong. Thế là cha mẹ lớn giọng trấn áp yêu cầu của con. Khéo léo tìm ra sự đồng điệu trong thói quen tiếp diễn hàng ngày, như ăn uống, tắm rửa, vệ sinh, thay quần áo... là phương pháp giúp mối quan hệ giữa cha mẹ và con cái trở nên thú vị, đồng thời giúp bố mẹ khéo léo uốn nắn con hơn.

(1) Tập cho con ngủ một mình

Trong một ngày, thời điểm mẹ thấy nhẹ nhõm nhất là lúc con đã chìm vào giấc ngủ. Con ngủ sớm hơn, dù chỉ 1 phút, thì gánh nặng của cha mẹ cũng nhẹ hơn hẳn nên cha mẹ hay nóng lòng giục con đi ngủ. Có điều, thường thì cha mẹ càng muốn con ngủ sớm bao nhiêu thì con lại càng tỉnh táo bấy nhiêu. Có trẻ vì sợ phải ngủ một mình cộng với cảm giác

bất an khi ở trong phòng tối đơn độc đã viện lý do này, lý do nọ nhằm trì hoãn thời gian lên giường ngủ hoặc thậm chí có trẻ còn đòi cha mẹ ngủ chung cho tới khi mình ngủ say. Tại Nhật Bản vẫn còn duy trì thói quen ngủ chung với con theo truyền thống nên sau khi dùng bữa, cha mẹ đành bỏ dở việc dọn dẹp và ép mình ngủ chung với con khiến mỗi tối trải qua đều là quãng thời gian khó chịu với cha mẹ. Tập cho con trẻ có thói quen ngủ một mình sớm rất cần thiết vì nó không chỉ nuôi dưỡng tính tự chủ nơi con, mà còn giúp giảm bớt gánh nặng cho cha mẹ.

Tiếp theo đây, tôi xin giới thiệu một vài trò chơi cùng gợi ý giúp con trẻ có thể ngủ một mình. Cha mẹ hãy chọn cách phù hợp với gia đình mình nhé.

① **Bật đèn ngủ**

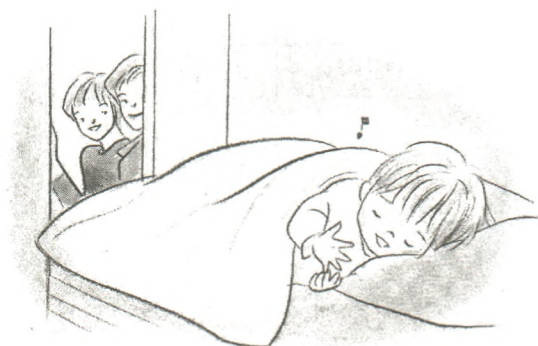
Không nên để căn phòng chìm vào bóng tối ngay khi vừa dặn “Đi ngủ sớm đi con” mà hãy bật đèn ngủ có ánh sáng dịu. Cha mẹ có thể tìm thấy đèn ngủ dành cho trẻ nhỏ, đèn có hình động vật xinh xắn và dụng cụ phát ra ánh sáng huỳnh quang dịu nhẹ được bày bán tại các cửa hàng nội thất của châu Âu.

② **Dành thời gian thư thái với con**

Hãy dành một chút thời gian để thư giãn vui vẻ, thoải mái với con trước khi ngủ. Cùng vào bồn tắm

với con, trò chuyện với con bên cạnh giường hay đọc sách tranh cho con nghe... Chỉ vậy thôi cũng đủ giúp con vui vẻ ngon giấc một mình.

③ Nhớ trả lời con

Nếu nghe thấy tiếng gọi của con từ trên giường vì con khó ngủ, cha mẹ hãy ghé qua cho con thấy mặt hoặc trả lời con. Động thái đó sẽ giúp con an tâm mà chìm vào giấc ngủ. Trạng thái chỉ có một mình sẽ giúp con tận hưởng thời gian hồi tưởng những việc diễn ra trong ngày theo cách của riêng con. Cha mẹ hãy thử lắng tai nghe nhé. Cha mẹ sẽ phát hiện con đang nói chuyện một mình trên giường ngủ đấy.

(2) Tập cho con dùng bữa

Có mẹ bỏ thời gian nấu món canh con yêu thích vậy mà con lại nói “không ăn” khiến mẹ cáu gắt rồi lại hối hận vì “lỡ đổ canh vào đầu con sau khi hỏi: ‘Tại sao không chịu ăn canh mẹ tốn công nấu?’” Nấu nướng với nguyện vọng muốn con ăn nhưng lại bị từ chối khiến mẹ thấy lòng tự trọng bị tổn thương, đúng không nào? Thế nhưng, càng cố làm món đặc biệt cho con, tâm tình *mong muốn được đáp lại qua hành động thường thức món ăn một cách ngon lành* càng lớn. Để đối phó với những trẻ hay lần lữa “con không ăn” kiểu này, ngoài việc quan tâm đến yếu tố dinh dưỡng, mẹ còn cần bỏ nhiều công sức để sắp đặt bữa ăn cho trẻ.

① Tạo bầu không khí

Dùng bữa không phải là thời gian cung cấp thức ăn như ở động vật mà là thời gian và không gian cần có các cuộc trò chuyện và cảm giác vui thích nơi bàn ăn. Tạo bầu không khí vui vẻ cũng là một bước chuẩn bị bữa ăn.

② Không ép con ăn

Nguyên tắc cơ bản là tuyệt đối không ép con ăn. Khi con nói “không ăn” thì lấy cho con một lượng ít thôi và tập cho con thói quen ăn uống đa dạng.

③ Khơi gợi hứng thú của con với đồ ăn

Hạn chế cho con trẻ ăn vặt là điều cần thiết. Tuy nhiên, khơi gợi lòng quan tâm đối với món ăn mới cũng quan trọng không kém. Cha mẹ có thể khơi gợi hứng thú với đồ ăn bằng cách cùng con đi mua sắm hay cho con phụ nấu ăn.

(3) Tập cho con đi vệ sinh

Dường như phần lớn cha mẹ trên đời đều tin con mình sẽ tự động biết vào nhà vệ sinh. Cha mẹ đã quên mất: để chuyển từ giai đoạn tã lót sang nhà vệ sinh, trẻ phải trải qua những xung đột tâm lý khá lớn rồi mới có được thói quen mới. Ngoài ra, quá trình tập đi vệ sinh với mỗi trẻ sẽ: có trẻ chỉ mới hơn 1 tuổi nhưng đã thể hiện mong muốn vào nhà vệ sinh; ngược lại, cũng có trẻ mãi đến 5 tuổi mới đạt được. Viết như vậy để khiến chúng ta ngộ nhận rằng trẻ bỏ tã sớm là “trẻ thông minh”. Tuy nhiên, kinh nghiệm lâu năm của tôi cho thấy suy đoán này hoàn toàn sai lầm. Đại đa số trẻ bỏ tã sớm có tính cách rất miễn cảm. Do nhạy cảm với cảm giác thể chất của bản thân nên trẻ khó lòng kiềm chế, dẫn đến phản ứng tề ra quần trước áp lực

dù nhỏ. Những trẻ bỏ tã muộn hơn lại cho thấy khuynh hướng mẫu người ngoại giao, do sốt sắng với trò chơi và kích thích của thế giới bên ngoài hơn là vấn đề của bản thân nên thiếu nhạy cảm đối với cảm giác về cơ thể. Sớm hay muộn không phải vì con mà vì trẻ càng bỏ tã sớm thì cha mẹ càng “nhẹ nhàng”, thế là xảy ra các cuộc chiến bỏ tã. Có trẻ ám ảnh những thất bại trong quá trình huấn luyện đi nhà vệ sinh hồi thơ ấu đến mãi gần tuổi dậy thì. Do đó, cần tiến hành uốn nắn cách đi vệ sinh cho trẻ một cách thận trọng.

Để chuyển từ giai đoạn tã lót sang đi nhà vệ sinh, có những điểm nên lưu ý như sau:

① **Tầm quan trọng của cảm giác bị ướt**

Bây giờ là thời đại tã giấy lên ngôi. Có điều, do chất lượng tã giấy ngày càng cải tiến, nên cảm giác ẩm ướt mất đi, thêm vào đó lại có thể chịu được tã dầm nhiều lần không cần thay tã thường xuyên, dẫn đến một số mẹ thờ ơ với tình trạng tiêu, tiểu của con ngày càng nhiều. Mặc dù các mẹ không bắt buộc phải thay tã nhưng thỉnh thoảng hãy bỏ tã và kiểm tra tình trạng tã cho con nhé.

② Cha mẹ cùng con vào nhà vệ sinh

Hãy tạo điều kiện cho trẻ quan tâm đến việc đi vệ sinh bằng cách cho trẻ vào nhà vệ sinh cùng cha mẹ. Đặc biệt, đối với trường hợp bé trai, nhờ đi vệ sinh chung với bố, trẻ sẽ học được cách thức đi vệ sinh độc đáo của con trai. Nếu không, khi ra ngoài, trẻ phải vào nhà vệ sinh nữ cùng mẹ sẽ không hay.

③ Phân là thứ dơ bẩn?

Trẻ lên 2 vẫn chưa có cảm giác là phân bẩn. Vì vậy, có trẻ thấy bình thản đối với việc bị phân dính trên tay. Ngược lại, khi đã được giáo dục là phân bẩn kinh khủng, chỉ cần phân dính tay một chút thôi, ta cũng có thể bắt gặp trẻ la khóc om sòm. Hiện nay, có nhiều ấn phẩm sách hình trình bày những vấn đề liên quan đến nhà vệ sinh (về phân). Cha mẹ hãy dạy cho trẻ tầm quan trọng của việc nhu cầu bài tiết qua sách tranh và trò chuyện nhé.

④ Nhà vệ sinh rất vui

Tại Nhật Bản vẫn tồn tại quan điểm nhà vệ sinh là nơi nặng mùi, không sạch sẽ do thói quen sử dụng bồn cầu xổm đã được duy trì trong thời gian dài. Tuy nhiên, các nhà vệ sinh công cộng gần đây đều đã thay đổi hoàn toàn. Thông thường, nhà vệ sinh trong nhà đều theo tiêu chuẩn của người lớn. Nhưng cũng có cái được chế tạo gắn thêm bậc để con trẻ có thể sử dụng dễ dàng. Ngoài ra, dán hình minh họa và khuôn mặt của nhân vật chính trong truyện tranh mà trẻ yêu thích trên tường nhà vệ sinh cũng là một ý tưởng hay.

(4) Tự mặc quần áo

Cho trẻ mặc quần áo là một việc khá phiền phức. Cha mẹ phải giúp mỗi ngày cho đến khi trẻ có thể tự mình cởi - mặc quần áo. Đối với trẻ lên 2, cởi quần áo thì thú vị hơn mặc. Vì vậy mà trong quang cảnh thay đồ ngủ ban trưa của các nhà trẻ, ta dễ dàng bắt gặp điệu bộ trẻ cuống cuống trút bỏ quần áo. Hành vi mặc - cởi quần áo, đi vớ, đội nón có liên quan đến sự trưởng thành trong nhận thức về hình ảnh toàn cơ thể và từng bộ phận của bản thân. Thế nên, nếu cha mẹ chỉ dạy cho trẻ hình dung về cơ thể cũng như việc ăn mặc một cách cụ thể và có tuần tự thì trẻ hoàn toàn có thể tự làm. Cha mẹ hãy cùng trẻ thử quần áo như sau nhé.

① Hợp không nhỉ?

Đây là thời kỳ bé gái bắt đầu quan tâm đặc biệt tới quần áo và nữ trang của mẹ. Cho trẻ chơi trò thử quần áo trước gương sẽ giúp bé hình dung về cơ thể của mình dễ dàng hơn.

② Con có thể mặc một mình mà!

Một trong những cảnh tượng mà cha mẹ có con gửi tại trường mẫu giáo Montessori thường bắt gặp là các bé mở rộng áo trên sàn, để cổ áo hướng về phía mình (đồng phục được mặc trong trường mẫu giáo). Sau đó, bé luồn hai tay vào tay áo và thực hiện động tác hất áo qua đầu. Lúc đó, áo sẽ rơi xuống và phủ lên lưng. Thế là trẻ quá 2 tuổi có thể tự mặc áo dễ dàng rồi đấy.

CÙNG CHƠI ĐỒ CHƠI

[Khuyến khích quay cổ tay]

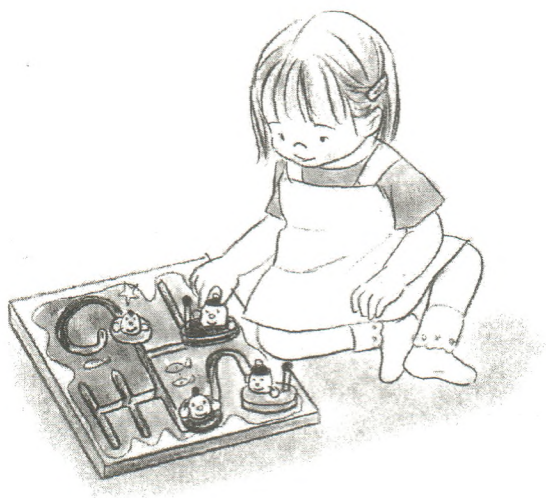
Đôi tay đòi hỏi cách thức hoạt động đa dạng. Không nhất định chỉ dừng lại ở độ khéo léo khi bốc nhón, cầm nắm mà còn yêu cầu cách thức hoạt động ngày một khó hơn, ví dụ như xoay cổ tay. Nếu vì cho rằng cử động cổ tay quan trọng mà ép trẻ luyện tập cử động theo kiểu huấn luyện, trẻ sẽ chóng chán và

không chịu chơi. Tương tự như vậy, trẻ sẽ không chơi nhiều lần nếu món đồ đồ thiếu đi giá trị bí mật là sự thú vị. Có nhiều đồ chơi - mang hình dạng của các phương tiện giao thông hay các loài động vật - được sáng tạo để khi trẻ di chuyển chúng cũng làm cổ tay hoạt động một cách âm thầm mà không hề hay biết.

Cách chọn đồ chơi: Hãy chọn đồ chơi ngộ nghĩnh, có kết cấu đơn giản nhưng có thể kích thích cảm giác, khiến trẻ thắc mắc “Ủa? Sao lại vậy nhỉ?”

Tính an toàn: Các sản phẩm chế tác ngày càng phức tạp hơn, nên hãy chọn những vật có độ bền, khó hư hỏng.

Cách chơi đồ chơi: Thay vì trò chơi chỉ giúp cử động tay một cách đơn thuần, cha mẹ có thể kèm theo hội thoại (ví dụ như cho thú nhồi bông nói chuyện hoặc kèm theo âm thanh của xe đồ chơi khi di chuyển...) và sáng tạo câu chuyện, trẻ sẽ chú tâm hơn vào trò chơi. Đồng thời, trẻ sẽ đặt tình cảm vào trò chơi và có cơ hội bộc lộ từ ngữ.

Trò chuyện là thể hiện tình yêu

ĐỒNG HÀNH CÙNG “CHUYỆN GIA” HỎI DAI HỎI DÀI

Có thể nhận thấy sự tiến bộ đáng kinh ngạc trong quá trình phát triển ngôn ngữ của trẻ lên 2. Trẻ có thể trò chuyện khá đúng về mặt ngữ pháp, có thể sử dụng các từ cảm thán và các từ nghi vấn. Trẻ hiểu đại khái người lớn xung quanh đang nói về chuyện gì và bắt đầu lắng nghe hội thoại của người lớn để tích lũy từ mới. Cứ thế, vào khoảng cuối 2 tuổi đến gần 3 tuổi, trẻ có thể nói các câu đơn giản bằng cách ghép hai từ với nhau. Những từ đó không phải là từ ngữ bắt chước người lớn mà trẻ trò chuyện với những từ bản thân tự tạo. Trẻ hiểu mọi thứ đều có tên gọi và bắt đầu tới giai đoạn lúc nào cũng “cái gì vậy?” liên tục, thời kỳ “hỏi dai hỏi dài”. Tuy nhiên, ngôn ngữ giai đoạn này đặc biệt coi trọng cách diễn đạt không lệ thuộc vào câu chữ, hơn là văn nói. Những trẻ có mối quan hệ ổn định, hòa hợp với cha mẹ tự nhiên sẽ có hành động phù hợp với cha mẹ, thay vì phải nói thành lời. Ví dụ như khi mẹ ngồi thì trẻ sẽ ngồi yên bên cạnh; khi cha mẹ trái lòng, trẻ sẽ lắng tai

nghe. Đây là lúc trẻ nhạy cảm với ngôn ngữ cơ thể của cha mẹ được cảm nhận bởi mọi tế bào trong toàn thân trẻ. Có ý kiến cho rằng: trong ngôn ngữ cơ thể, những biểu cảm và âm điệu giọng nói của cha mẹ mới đóng vai trò chủ đạo, hơn là cử chỉ.

(1) Bắt chuyện tạo cảm giác an tâm

Buổi nói chuyện của các thầy cô trong nhà trẻ cho thấy vấn đề khiến họ đau đầu về trẻ 2-3 tuổi gần đây là việc trẻ dùng các từ mang tính tiêu cực ngày càng nhiều và số trẻ không thèm nghe lời bảo mẫu ngày càng tăng. Các giáo viên lý giải: đó là do trẻ lớn lên mà chưa từng nếm trải niềm hạnh phúc khi được bắt chuyện và không được tạo cơ hội lắng nghe người lớn trò chuyện, thế là nhiều trẻ quay ra cãi nhau hoặc ra tay với bạn khác chỉ vì những chuyện nhỏ nhặt.

Vậy, chúng ta cùng thử làm theo một vài mẹo sau để nói chuyện với trẻ nhé!

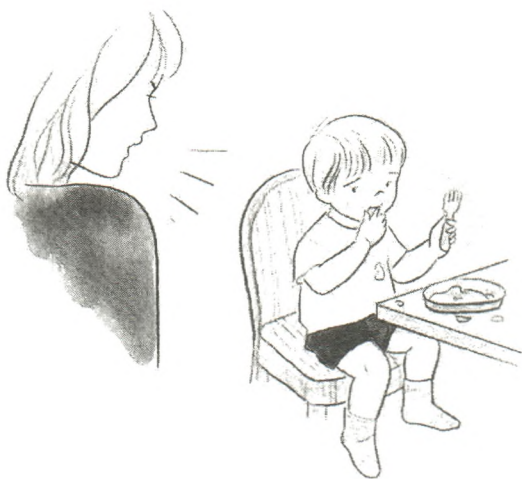
① Gật đầu

Các nhà tâm lý học kiến nghị: Hãy nhìn vào khuôn mặt trẻ khi trò chuyện. Hãy gật đầu. Ngoài ra, những câu chuyện phiếm, những lời tâm tình về cảm nhận của bản thân mới tạo ra sự thoải mái trong lòng trẻ chứ không phải những lời chỉ thị hay tức giận. Và cảm giác dễ chịu đó sẽ giúp trẻ ổn định tâm lý.

② Không sử dụng các từ mang tính phủ định

Từ ngữ cha mẹ nói có sức mạnh khơi gợi động lực hoặc cũng có trường hợp làm mất đi tự tin của con trẻ. Có ý kiến cho rằng: Những trẻ trưởng thành trong môi trường được cha mẹ khen ngợi và công nhận sẽ có lòng tin đối với việc mình làm. Trong khi đó, những trẻ thường hay bị quở trách sẽ kém tin vào quan điểm “có công mài sắt có ngày nên kim” (niềm tin rằng nỗ lực sẽ mang lại kết quả) và quyết tâm thành công cũng thấp. Sự thật cho thấy, nếu cha mẹ nuôi dạy con mà hay mắng con là “đồ vô tích sự”, trẻ

sẽ tin rằng mình thấp kém rồi lớn lên thành người có vấn đề; và ngược lại.

③ Trước hết hãy khẳng định hành động của trẻ

Thông thường, cha mẹ dễ nhận thấy khuyết điểm của con hơn là ưu điểm. Những cha mẹ sống cùng trẻ lên 2 mỗi ngày phải nói “không được” hay “đừng chạy” không biết bao nhiêu lần. Tuy nhiên, dường như lặp đi lặp lại những lời cấm cản kiểu này cũng

có hiệu lực rất ít đối với trẻ. Ví dụ, khi thấy trẻ đổ sữa vào đầy cốc và chuẩn bị uống mà lại nói những từ “đừng làm đổ con nhé” thì ngược lại, chỉ khơi gợi quang cảnh sữa đổ lênh láng trên sàn trong đầu trẻ và khiến trẻ có cảm giác như thể cha mẹ đang ra chỉ thị “hãy làm đổ sữa”. Những lúc như thế, cha mẹ nên nói với con “Con uống từ từ thôi”.

④ Ngang tầm mắt

Nếu dùng phương thức nói chuyện (giọng điệu, cách thức, nội dung...) như giữa người lớn với nhau để trò chuyện cùng con thì cuộc nói chuyện sẽ không được kéo dài. Hãy bế trẻ lên ngang bằng với tầm mắt của người lớn hoặc ngồi thấp xuống cho phù hợp với chiều cao của trẻ. Tốc độ từ ngữ cũng không theo tiết tấu thông thường của người lớn, mà phải dùng giọng điệu trò chuyện phù hợp với con, đồng thời, nhớ gật đầu.

(2) Hòa hợp tính cách của cha mẹ và con cái

Tôi thấy nhiều mẹ phát biểu “tôi không tài nào thương con mình nổi” một cách bình thản như không. Sâu tận đáy lòng, mẹ vẫn nghĩ rằng con mình đáng yêu nhưng do khác biệt quá lớn về tính nết mà mẹ và con không tương hợp. Tôi có thể hiểu tâm trạng của mẹ. Nhưng mặt khác, tôi thấy lo vì mẹ quá ấu trĩ với tư cách người nuôi dạy trẻ, cũng như kỹ năng giao tiếp với con còn quá non nớt. Giả sử, nếu mẹ thấy buồn phiền vì không hợp tính, sao lại không thử nỗ lực với các gợi ý dưới đây nhỉ?

① Cho con nghe những lời khen ngợi

Có ý kiến cho rằng: Hình dung mà trẻ tự có về bản thân thể hiện qua lời nói và thái độ của cha mẹ đối với trẻ và là hình ảnh phản chiếu tâm lý của chính cha mẹ. Ví dụ, hình mẫu người mẹ tận tâm chăm sóc cho con, can thiệp từng ly từng tí vào hành động của con là người có tuổi thơ lớn lên trong cơ cực. Vì lẽ đó, mẹ không muốn con chịu khổ như mình và tâm tình đó được thể hiện thành hành vi lúc nào cũng theo sát con. Cha mẹ đừng khen ngợi vì nhìn thấy

hình dáng bản thân nơi con trẻ mà hãy khen ngợi khi có điểm nào đó trong khí chất và tính cách của trẻ mà cha mẹ muốn phát huy, bồi dưỡng thêm. Một cách khen con hiệu quả là chọn vị trí mà con có vẻ như đang nghe hội thoại của cha mẹ và nói sao cho không cần cố ý vẫn có thể nghe thấy rõ ràng.

② Trước hết, hãy cho trẻ thấy sự đồng tình

Thật khó để lắng tai nghe nội dung nói chuyện của con trẻ. Lắng nghe không chỉ đơn giản là gật đầu mà còn là tạo điều kiện cho trẻ được lặp lại những gì cảm thấy trong lòng, nhờ đó trẻ sẽ vô cùng an tâm. Cụ thể, trong trường hợp trẻ cự tuyệt “con không thích” trước những gì cha mẹ bảo thì cha mẹ đừng vội ngăn chặn lời giải bày của con với từ “không được” mà hãy thể hiện sự đồng thuận “Vậy à, giờ con không thích, đúng không nào” rồi mới truyền tải ý định của cha mẹ lần nữa.

CÙNG CHƠI ĐỒ CHƠI

[Trò chơi xâu hạt]

Một khi có sự khác biệt về tâm tình giữa cha mẹ và con cái thì cho dù cha mẹ có muốn yêu thương con cỡ nào đi nữa, hiện tượng “rối loạn tiêu hóa” (cảm giác căng thẳng vì không hiểu hết về con, không thể tiếp nhận con) vẫn diễn ra trong lòng. Có điều, có cố giải thích bằng lời với trẻ hơn 2 tuổi đi nữa, khoảng cách giữa hai phía vẫn không hề mất đi. Đối với những trường hợp như trên, phương pháp giúp lấp đầy hố ngăn cách trong giao tiếp giữa cha

mẹ và con cái chính là chơi trò chơi. Trên thị trường có món đồ chơi rất đáng yêu tên là chuột ăn pho mát. Trò chơi với chú chuột chạy loanh quanh trong bếp và trẻ nhỏ sẽ đóng vai chính: chú chuột. Trò chơi này cũng giúp đôi tay cử động khéo léo.

Cách chọn đồ chơi: Có nhiều đồ chơi mang tên bộ trò chơi xâu hạt được gia công đa dạng và bày bán ngoài cửa hàng. Cha mẹ hãy chọn món đồ chơi có họa tiết hình vẽ dễ hiểu đối với trẻ.

Tính an toàn: Hãy chọn đồ chơi có dây chắc chắn, không dễ đứt.

Cách chơi đồ chơi: Hãy chơi trò chơi và ưu tiên hội thoại theo tình huống, ví dụ như: “A, pho-mát ở dưới bàn kia”, hay là “chuột ăn pho-mát kia”.

Thích nghi xã hội

TẬP CHO TRẺ CÓ TÍNH XÃ HỘI TOÀN DIỆN

Dù ở trong một tập thể đi nữa nhưng nếu không có cô bảo mẫu hướng dẫn, các trẻ chỉ toàn chơi riêng rẽ. Trẻ mới lên 2 chưa có thói quen chơi chung cùng bạn nên kể cả khi tụ tập theo nhóm, các trẻ chỉ ngồi cạnh nhau và chủ yếu là chơi một mình. Tuy nhiên, từ 2 tuổi rưỡi trở đi, trẻ bắt đầu biết chơi cùng bạn. Gần đây, số trẻ trải nghiệm cuộc sống tập thể từ 3 tuổi tại trường mẫu giáo cũng ngày càng đông. Có điều, do vẫn chưa thích nghi với lối sống tập thể nên trẻ dễ công kích đối phương hay không chịu nhường nhịn dẫn đến đánh bạn hoặc gào khóc. Trong xã hội có khuynh hướng già hóa dân số (xu hướng sinh ít con hoặc không sinh con) như ngày nay, cơ hội để trẻ lớn lên cùng bạn bè đồng trang lứa tại nhà và trong cùng khu vực không nhiều. Đã vậy, thay vì để con có cơ hội trải nghiệm được va chạm về mặt cảm xúc mà trưởng thành, cha mẹ thường hay để con trẻ lớn lên với cảm xúc là *đứa trẻ đơn độc*. Không chỉ dừng lại ở mức độ ích kỷ, trẻ còn không thèm để mắt đến bạn bè, ngoại trừ bản thân, chỉ đến khi cần trẻ mới lôi bạn bè ra, như chọn một món đồ từ máy bán hàng

tự động. Qua trò chơi, bài học bắt buộc phải dạy cho trẻ biết là: nếu cứ khư khư giữ chặt đồ chơi trong tay thì chính trẻ sẽ không thể chơi đồ chơi của bạn khác. Dẫu biết trẻ khó lòng giao cho người khác vì đồ chơi là một phần của mình nhưng qua hành động nhường nhau một món đồ chơi cụ thể, trẻ có thể đạt được tính xã hội để trao - nhận tâm trạng và cảm xúc lẫn nhau.

(1) Trẻ nhỏ cãi nhau

Xét từ quan điểm phát triển tâm lý của trẻ nhỏ, có thể nói cãi cọ là cơ hội để các trẻ cọ sát về cảm xúc, đánh dấu thời gian *học cách giải quyết vấn đề*. Nếu quan sát bộ dạng các trẻ lên 2 cùng chơi trong công viên với mẹ, chúng ta sẽ thấy được mối quan hệ bạn bè của trẻ nhỏ ngày nay thế nào. Ví dụ: khi trẻ sắp sửa gây chiến ở hồ cát thì y như rằng, các mẹ ở bên cạnh vội vàng chen vào và ngăn chặn cuộc chiến ngay từ trong trứng nước. Tại công viên và quảng trường trong chung cư, ta thấy có nhiều trẻ nhỏ và cha mẹ chơi đùa vui vẻ, nhưng dường như trước khi trẻ bước vào trò chơi, các mẹ đã ngầm lựa chọn nên

cho con mình chơi chung với ai. Đó có phải vì để con không bị bắt nạt, để không có cãi vã mà mẹ quản lý đến cả đối tượng chơi cùng con? Vậy nên dù cho tính xã hội của trẻ có bị teo tóp dần thì cha mẹ cũng đành chịu? Hay vì mẹ chưa học được phương pháp vượt thắng những mâu thuẫn giữa bọn trẻ mà không cần căng thẳng thần kinh như vậy?

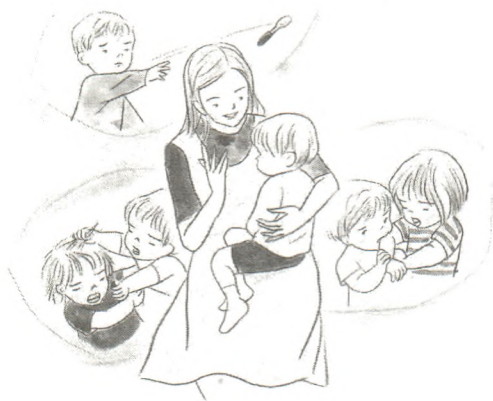
① Không làm trọng tài phân xử

Cha mẹ không đóng vai trò trọng tài phân xử trong cuộc cãi vã của con trẻ. Nếu cha mẹ lỡ bắt gặp cảnh con trẻ cãi nhau, mà hỏi: “Con bị làm sao?”, “Ai làm?” thì bản thân cha mẹ sẽ bị cuốn vào vụ cãi vã và mắc kẹt luôn (không thể đóng vai trò trung gian được nữa vì sẽ thiên vị và nghiêng về phía nào đó). Đặc biệt trong trường hợp anh chị em cãi nhau, nếu giải quyết bằng cách trách mắng và bắt con lớn chịu đựng sẽ làm tổn thương con, đồng thời có khả năng con sẽ bắt nạt em trai, em gái nhiều hơn. Phương pháp phân xử thông minh là lắng nghe tuần tự cảm xúc của cả hai phía đang tranh cãi và chỉ cần làm dịu cảm xúc căng thẳng là đủ.

② Cho trẻ thời gian và cơ hội để giải quyết

Đừng dồn công sức vào giải quyết nguyên nhân gây tranh cãi. Nếu người lớn can thiệp và giải quyết vụ cãi vã của trẻ nhỏ, trẻ nhỏ sẽ phụ thuộc vào người lớn và không học được cách thức tự giải quyết. Tranh cãi của trẻ lên 2 thường phát sinh từ trò chơi hoặc đùa giỡn. Thế nên, chỉ cần trẻ tuân thủ quy định như không được ném đồ vật, không được kéo tóc, không được cắn... thì hành động kiên nhẫn quan sát trẻ cũng cần thiết.

③ Cho trẻ phát tán năng lượng

Càng đông anh chị em thì cãi cọ và tranh chấp càng nhiều và những lúc cuộc cãi vã tưởng chừng không dứt. Hãy cho trẻ chơi những trò được vui đùa thỏa thích với nhau, ví dụ như chơi trò ném gối, sẽ giúp làm tiêu hao năng lượng dùng cho tranh cãi. Cha mẹ hãy thử xem!

(2) Vị trí của trẻ nhỏ trong gia đình

Tùy vào việc được sinh ra là con trưởng, con thứ hay con út mà tính cách của trẻ sẽ chịu ảnh hưởng rất lớn. Thông thường, con trưởng có mối quan hệ được ràng buộc khăng khít với cha mẹ nên sẽ nhận tất cả tình yêu thương của cha mẹ. Con thứ hai, khi còn là em bé thì tận hưởng ở vị trí được chăm sóc và có mục tiêu trưởng thành giống anh trai và chị gái. Nhưng một khi em nhỏ chào đời, trẻ thứ hai sẽ rất vất vả để quen với vị trí con giữa. Con một tuy không phải nếm trải cảm giác tranh chấp với anh chị em trong nhà nhưng lớn lên lại có tính cách dễ cảm thấy cô

đơn hơn người khác gấp bội. Các tính cách được mỗi trẻ tạo dựng trong gia đình sẽ gây ảnh hưởng to lớn khi trẻ thỏa hiệp với người khác kể từ lúc bước chân ra xã hội. Tôi mong các bậc cha mẹ nuôi dạy sao cho trẻ có thể tạo được mối quan hệ trên diện rộng, chứ không chỉ cố định với vị trí trong gia đình.

① Khi em bé chào đời

Cho dù là con trưởng hay con thứ, trẻ đều nhận biết một cách bản năng rằng *vị trí của bản thân đang bị uy hiếp* khi em nhỏ hơn được chào đời. Ban đầu, trẻ sẽ nâng niu chăm sóc bé sơ sinh nhưng có trường hợp, sau đó đối xử bạo lực hoặc gây thương tích cho em. Nếu rơi vào tình trạng căng thẳng như thế, cha mẹ hãy tặng cho trẻ búp bê, giả định đó là bé sơ sinh. Qua việc cho trẻ phương pháp và đối tượng để giải tỏa cảm xúc chất chứa bên trong, ví dụ như

đánh mất, nổi giận với búp bê, sẽ giúp trẻ giảm bớt tính công kích đối với em.

② Không so sánh trẻ với anh chị em

Điểm cha mẹ phải chú ý nhất là không so sánh các con với nhau và không đưa ra nhận định phiến diện “cha mẹ thương con hơn”. Trẻ nhỏ rất mẫn cảm với việc tình thương cha mẹ hướng về ai. Dẫu biết chan hòa tình yêu cho từng trẻ là điều rất khó, nhưng ví dụ như vào sinh nhật của con thứ hai, cha mẹ hãy tổ chức một bữa ăn chỉ có hai người, bố hoặc mẹ với trẻ. Nhờ đó, trẻ sẽ cảm nhận được tình thương cha mẹ chỉ dành cho mình và thấy rằng không cần phải cạnh tranh với người khác.

③ **Nhường nhịn nhau**

Dạy cho trẻ thái độ nhường nhịn nhau ngay từ sớm rất quan trọng nhưng nếu quá khiên cưỡng thì chỉ dẫn đến thất bại. Cha mẹ nên dạy cho trẻ biết rằng: hành động cho mượn đồ chơi mình có trong tay sẽ giúp các trò chơi với bạn được phong phú hơn. Tuy nhiên, đối với những món đồ trẻ đặc biệt yêu quý, cha mẹ cũng cần cân nhắc, ví dụ như không cho trẻ cầm theo khi chơi cùng bạn hoặc là cất món đồ đó ở nhà.

④ Chơi một mình

Thật không hay nếu cha mẹ cứ ép buộc trẻ lên 2 chơi cùng tập thể. Dẫu có tụ tập để chơi cùng với nhau đi nữa, trò chơi của từng trẻ vẫn là riêng biệt. Trẻ có đủ thời gian để chơi một mình vào giai đoạn 2 tuổi có thể khéo léo trong các trò chơi đồng đội khi lên 3. Để trẻ tận hưởng chơi một mình, hãy tạo cho trẻ nhiều thời gian an tâm vui chơi bên cạnh cha mẹ cũng như thời gian chơi ở quanh các trẻ lớn hơn.

⑤ Nhà trẻ đầy thú vị

Đa số các mẹ đi làm đều có cảm giác tội lỗi về việc rời đi, gửi lại đứa con đang gào khóc cho nhà trẻ. Chỉ cần cha mẹ mang cảm giác có lỗi và bất an ở đâu đó trong lòng thì theo bản năng, con trẻ sẽ lợi dụng điểm yếu ấy và thực hiện các hành vi đẩy nổi bất an của cha mẹ lên cao điểm. Suy nghĩ “hôm nay, chắc chắn con sẽ trải qua một ngày đầy thú vị tại nhà trẻ” rồi rời đi nhanh chóng cũng là cách giúp con cảm thấy an tâm mà bước vào “ngôi nhà thứ hai” của mình.

(3) Bé trai và bé gái

Trẻ qua 2 tuổi sẽ có nhận thức về giới tính của bản thân. Có ý kiến cho rằng không phải giới tính mà chính văn hóa mới là yếu tố giáo dục trẻ ra dáng bé trai hay bé gái. Hơn nữa, trẻ lại thích chơi với bạn khác giới. Có lúc mẹ sẽ bắt gặp cảnh bé trai đóng vai mẹ, mặc chiếc váy dài trong trò chơi bắt chước, dù bé luôn ý thức mình là con trai. Đó chỉ đơn thuần là biểu hiện trí tò mò của trẻ về giới tính và trẻ đang nhận thức rõ ràng về giới tính của bản thân. Vì vậy, mẹ không cần bối rối, càng không cần làm gián đoạn trò chơi bắt chước của trẻ.

① Bé trai cũng chơi búp bê

Trò chơi của trẻ nhỏ hay được quy định là bé trai chơi siêu nhân điện quang và bé gái chơi búp bê. Tuy nhiên, thật đáng lo khi thấy bóng dáng nhiều bé trai chơi với món đồ chơi vô tri – mô phỏng từ phim hoạt hình – được làm từ hợp kim. Nếu trò chơi của bé trai chỉ dừng lại ở những trận đánh giả với đồ chơi hợp kim, nó không được xem là trò chơi nuôi dưỡng tâm tính và cảm xúc. Do đó, cho bé trai những con búp bê thân thiện cũng là điều quan trọng.

② Hành động của mẹ làm mẫu cho trò chơi

Bé gái vào thời kỳ này có sự ngưỡng mộ rất lớn đối với mẹ và đặc biệt quan tâm tới việc mẹ trang điểm. Trẻ sẽ lén nghịch ngợm trên bàn trang điểm của mẹ nhưng mẹ hãy cố gắng thông cảm và bỏ qua cho trẻ nhé! Nhờ nguồn năng lượng phát triển từ cảm giác ước ao được giống mẹ và hành động bắt chước việc làm của mẹ, tình cảm gắn bó với mẹ sẽ tăng cao.

CÙNG CHƠI ĐỒ CHƠI

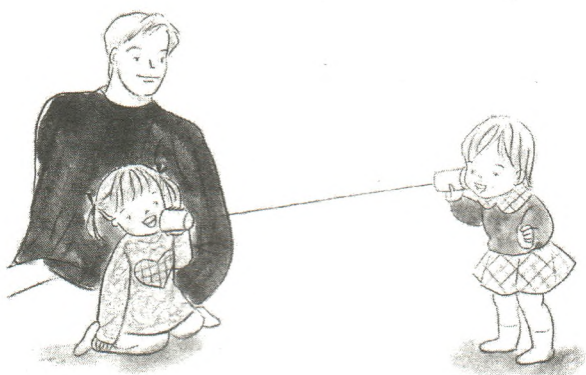
[Điện thoại ống bơ]

Khi hơn 2 tuổi rưỡi, trẻ bắt đầu quan tâm đến việc chơi với bạn khác, tuy vẫn chưa thể trao đổi mượn - cho mượn đồ chơi với nhau. Món đồ chơi đơn giản, có thể làm tại nhà cho trẻ vào thời kỳ này là điện thoại ống bơ. Trẻ sẽ hiểu được cảm giác chơi hai người thú vị hơn là chơi một mình. Ngoài ra, nếu làm bằng ống cao su, trẻ có thể thưởng thức những cuộc hội thoại ở hai đầu trên - dưới cầu thang.

Cách chọn đồ chơi: Chỉ cần cốc giấy và sợi chỉ tơ hoặc ống nước cao su/ nhựa là có thể tạo được món đồ chơi một cách đơn giản. Bí quyết là phải kéo căng sợi chỉ.

Tính an toàn: Lưu ý để sợi chỉ không quá dài và ống cao su/ nhựa phải sạch.

Cách chơi đồ chơi: Nếu đưa cho hai trẻ món đồ chơi này, cả hai đều sẽ duy trì tình trạng im lặng và ghé tai vào điện thoại ống bơ. Thế nên cha mẹ hãy khuyến khích trẻ bắt chuyện nhé!

Nuôi dưỡng tâm hồn

TRẢI NGHIỆM THỜI THƠ ẤU TÁC ĐỘNG ĐẾN CUỘC ĐỜI

Câu chuyện dưới đây được một người phụ nữ đã giữ yên lặng trong rất nhiều năm thuật lại: “Ngày 8 tháng 1 năm 1935, tại Tupelo, bang Mississippi nước Mỹ, một công nhân của nhà máy dệt đã cho ra đời một cặp song sinh. Các đồng nghiệp trong nhà máy quyên góp tiền với ý định chúc mừng bà được mẹ tròn con vuông, nhưng chồng bà – ông Vernon – là người đàn ông vô trách nhiệm, họ sợ ông ấy sẽ ngốn hết số tiền mừng. Vì vậy một người bạn thân của bà đã mua miễn lông cho em bé và đại diện mọi người đến thăm. Bước vào ngôi nhà tuềnh toàng, người này nhìn thấy một chiếc hộp đựng giấy được đặt chổng chơ trên cái bàn ngang giường nằm, ghé mắt nhìn vào thì phát hiện thi thể của một em bé đang ở trong đó. Còn trên giường, đứa trẻ còn lại đang ngủ thiếp đi trong vòng tay của mẹ. Tên của đứa trẻ đó là Elvis Presley”. Presley được xem như là nhân vật đạt nhiều tiếng tăm và giàu có trên thế giới nhưng lại qua đời khi tuổi còn khá trẻ, 42 tuổi, do ăn uống vô độ và nghiện chất kích thích. Câu

chuyện này hàm ý: Sự phát triển trong giai đoạn sơ sinh có ảnh hưởng quyết định đến cách sống trong cuộc đời con người. Trẻ càng có ít trải nghiệm được yêu thương, được nhận tình cảm ấm áp từ cha mẹ ở giai đoạn sơ sinh sẽ càng có xu hướng lúng túng trong việc tiếp nhận cảm giác của con cái khi bản thân trở thành cha mẹ. Bởi trải nghiệm được người khác chấp nhận gắn liền với khả năng chấp nhận người khác nên thật đáng lo khi cách nuôi dạy trẻ ngày nay lại chú trọng đến năng lực bên ngoài hơn là những yếu tố không thể nhìn thấy bằng mắt.

(1) Ti-vi là tác nhân kích thích nguy hiểm

Một người mẹ đã dẫn theo con đến buổi tư vấn về nuôi dạy trẻ của tôi. Em bé này có đặc điểm là dù có bày nhiều đồ chơi trước mặt đi nữa, bé vẫn không tập trung vào đó mà nhìn ngó xung quanh liên tục. Khi tôi hỏi lúc nào bé cũng vậy sao thì nhận được câu trả lời: “Cháu nó hay khóc và khóc rất dữ”. Tôi mới bảo trẻ nhỏ khóc là chuyện bình thường thì mẹ trả lời: “Không phải, cứ tắt ti-vi nó mới bắt đầu khóc”. Các giáo viên nhà trẻ có cảm nhận ngày càng nhiều

trẻ nhỏ thiếu điểm tĩnh, chạy lăng xăng khắp nơi. Đó là chứng cứ cho thấy số trẻ nghiện ti-vi và video ngày một tăng. Trong cuộc sống gia đình hiện tại, nếu lấy lí do giáo dục trẻ mà loại bỏ ti-vi thì trước hết, đó là việc bất khả thi. Thế nhưng cha mẹ chắc chắn có thể tạo ra quy tắc xem ti-vi. Tôi mong muốn cha mẹ tuyệt đối tránh cho trẻ sơ sinh và trẻ nhỏ xem ti-vi, video trong thời gian dài.

① Rút ngắn thời gian xem ti-vi

Kiểm tra sóng não của các trẻ được cho xem ti-vi sẽ thấy: trong khoảng 20 phút sau khi trẻ bắt đầu xem, sóng não hoạt động rất tích cực nhưng

ngay sau đó, phản ứng của sóng não chậm dần. Nên tôi mong muốn cha mẹ tránh việc để ti-vi liên tục, khiến trẻ trải qua thời gian não hoạt động lơ đãng. Thời gian cho xem

ti-vi càng ngắn càng tốt và phải chọn chương trình trẻ muốn xem. Sau khi trẻ xem ti-vi xong, hãy vận động cơ thể cho trẻ hoặc bế trẻ lên một chút để phá vỡ cảm giác tiếp nhận ti-vi một phía của trẻ.

② Kích thích quá mức sẽ nguy hiểm

Một trong những lý do ti-vi có hại đối với trẻ là khi chuyển sang chương trình quảng cáo, âm thanh đột nhiên lớn lên, màn hình cũng sáng hơn. Do đó, theo lẽ tự nhiên, não của trẻ đang xem trước màn hình ti-vi sẽ phản ứng với độ sáng-tối và với âm thanh đột ngột tăng cao. Nhưng dù ti-vi có phát ra kích thích mạnh cỡ nào đi nữa, trẻ đang xem trước màn hình vẫn ngồi lì một chỗ, cơ thể không hề có phản ứng. Đây là vì cơ thể trẻ trở nên tê liệt trước các kích thích. Một cuộc sống như vậy sẽ mang lại hậu quả là biểu hiện của trẻ trở nên bạo lực và tăng động.

③ Hãy tắt ti-vi trong bữa ăn

Như đã trình bày từ trước, bản khoản lớn nhất của các mẹ đến tư vấn giáo dục là “cháu không chịu ăn”. Đúng là trẻ em ngày nay không háu ăn. Chỉ cần thấy bóng dáng xanh xanh của món rau chúng ghét, trẻ sẽ không nuốt mà cứ trệu trạo trong miệng cả mấy chục phút. Nguyên nhân chủ yếu khiến trẻ không chịu ăn là do các bữa phụ, nhưng ngoài ra còn có kẻ thù lớn khác là ti-vi. Nếu cho trẻ ăn ở nơi có bật ti-vi, vô tình trong khi đang ăn trẻ xem thấy màn hình ti-vi, thế là tay và miệng của trẻ sẽ dừng

lại. Một khi tay và miệng ngừng hoạt động thì phải mất gấp đôi năng lượng để đưa chúng thực hiện hành vi ăn uống trở lại. Để tạo cho trẻ thói quen ăn uống đúng đắn, phải cấm xem ti-vi trong bữa ăn. Nếu có thể, không đặt ti-vi trong phòng ăn cũng là một cách ứng phó.

(2) Hòa hợp nhịp điệu của cha mẹ và con cái

Từ xưa người ta thường nói: Con nhà tông, không giống lông cũng giống cánh. Thế nhưng, thật ra điều gì từ cha mẹ mới gây ảnh hưởng đến con cái? Hần khí chất và tính cách của cha mẹ cũng có ảnh hưởng, nhưng yếu tố lớn nhất lại là trái tim đồng điệu của cha mẹ. Thỉnh thoảng, trung tâm chăm sóc - giáo dục trẻ mầm non chứng kiến thực trạng: người mẹ trẻ đang trong thời kỳ nuôi dạy con nhưng lại mắc chứng rối loạn lo âu. Nếu không có sự hỗ trợ hợp lý từ xung quanh thì điều đó sẽ gây hậu quả xấu đến tâm hồn của trẻ. Tôi nhớ có trường hợp sự biến đổi tâm trạng mãnh liệt của mẹ khiến trẻ bất an và chúng mất bình tĩnh, hoạt động, di chuyển hết chỗ này đến chỗ kia. Cũng có báo cáo cho hay khi cha mẹ bức mình, dễ nổi giận và quát tháo trẻ, tuần hoàn máu trong cơ thể trẻ sẽ xấu đi, chân tay trở nên lạnh ngắt. Những trẻ được dạy dỗ bằng cách la mắng vô tội vạ, thường cho thấy xu hướng hoặc có độ dao động lên - xuống cảm xúc rất dữ dội, hoặc ngược lại, không có phản ứng với niềm vui, nỗi buồn. Nếu cảm thấy không thể hợp tác với trẻ thì việc khắc phục

bằng các trò chơi tiếp xúc cơ thể cũng là một cách thông minh để thuận hòa với trẻ.

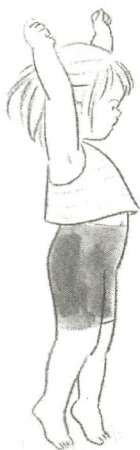
① Tiếp xúc cơ thể rất quan trọng

Dường như các mẹ trẻ thời nay ngày càng ít kể chuyện, hát cho con nghe trước khi đi ngủ mà giao hết trách nhiệm chăm sóc trẻ cho ti-vi. Hãy nhớ rằng cảm giác được cha mẹ nâng niu thông qua các hoạt động cụ thể như tiếp xúc cơ thể, trò chuyện sẽ giúp trẻ có thể tiếp nhận cảm xúc của cha mẹ một cách chân thực. Từ xa xưa đã có rất nhiều bài đồng dao để chơi đùa thông qua tiếp xúc cơ thể giữa cha mẹ và con cái. Cha mẹ thuộc một, hai bài làm bí quyết cũng rất quan trọng.

② Trò chơi vận động cơ thể

Có vẻ cứ nói đến trò chơi tiếp xúc cơ thể thì chắc chắn phải nhắc đến đu con trên lưng và ẵm con, nhưng còn có một trò chơi khác cũng thú vị không kém có tên gọi Trò chơi vận động cơ thể. Đối với các vị phụ huynh không khéo trò chuyện, chơi đùa với trẻ, trò chơi vận động cơ thể sẽ giúp cha mẹ dễ dàng tạo dựng mối quan hệ với trẻ. Hơn nữa, ngay cả đối với những trẻ có tính cách điềm đạm, không nói chuyện huyên thiên với cha mẹ, trò chơi này cũng sẽ đóng vai trò thay thế cho những biểu hiện về ngôn ngữ.

1. Vươn thân thật dài

2. Thu người nhỏ lại

3. Dạng rộng tay chân

4. Khép người hẹp lại

(3) Hiểu tính khí của trẻ

Phần lớn tính cách của trẻ được kế thừa từ cha mẹ. Mặc dù cũng có trường hợp trẻ bị ảnh hưởng bởi môi trường nuôi dạy nhưng xét cho cùng, trẻ không thể tránh khỏi ảnh hưởng từ cha mẹ. Điều cha mẹ hay lo lắng trong mối quan hệ với trẻ là không thể hòa hợp cảm xúc. Tuy nhiên, nếu phán đoán cá tính của trẻ bằng giá trị thiện - ác thì nguy cơ xảy ra sai lầm vô cùng lớn. Có một thực nghiệm như thế này: Nếu chiếu ánh sáng chói vào mặt của trẻ mới được sinh ra không lâu, ta có thể phân ra hai nhóm: trẻ tránh mặt khỏi ánh sáng và trẻ nhìn về phía ánh sáng. Người ta cho rằng trẻ tránh ánh sáng sẽ hướng nội, còn trẻ nhìn ánh sáng sẽ hướng ngoại. Tuy nhiên, cũng có trường hợp trẻ được nuôi dạy bởi một người mẹ năng động và hướng ngoại lại tránh ánh sáng. Do đó, cha mẹ hãy nhìn thẳng vào mối quan hệ cha mẹ - con cái từ sự thấu hiểu tính khí bên trong của trẻ và lối suy nghĩ của chúng chứ không phải phán đoán về một đứa trẻ chỉ dựa vào cách chúng biểu hiện tính cách ra bên ngoài. Chúng ta hãy cùng thử bàn về cách giao tiếp tùy tính khí cụ thể của mỗi trẻ.

① Trẻ đặc biệt có tính hay quên

Đa số những trẻ thuộc dạng vô tư, hay quên lời dặn dò của cha mẹ thường được bao quanh bởi những sinh hoạt có kích thích mạnh. Cha mẹ cần phải xử lý khéo léo để trẻ không chìm đắm vào ti-vi, video và trò chơi điện tử. Bởi các kích thích bên ngoài kiểu này sẽ không đọng lại trong tâm trí trẻ và trẻ chỉ tiếp thu một cách thụ động. Những trải nghiệm tạo nên sự đồng cảm trong tâm hồn như cha mẹ đọc sách tranh cho trẻ, cùng xem một chương trình ti-vi và trò chuyện về nó sẽ giúp nuôi dưỡng cảm giác thông cảm trong tâm hồn trẻ. Nhờ đó, khả năng ghi nhớ lời dặn của cha mẹ cũng sẽ lớn dần.

② Trẻ rụt rè, nhút nhát

Trong ngày hẹn tư vấn nuôi dạy trẻ, có những trẻ đến và rụt rè nấp sau lưng mẹ. Hễ gặp phải ánh mắt của tôi là các bé vội vàng trốn đi. Không chỉ xấu hổ trước người lạ mà ngay cả khi âm thanh lớn dội lại hay có bạn thô bạo tiến lại gần, trẻ đều cảnh giác với hoàn cảnh và tỏ ra sợ sệt. Trẻ mang trong mình cảm giác nhút nhát trước thế giới xung quanh là điều hiển nhiên. Với tư cách làm cha mẹ, bạn không được ép buộc, la mắng trẻ nhút nhát để chúng có dũng khí.

Mà qua việc lặp lại theo đúng quy tắc các hoạt động: sáng dậy, rửa mặt, dùng bữa, đi chơi (hay đi nhà trẻ), ra ngoài với mẹ, trẻ sẽ có cảm giác an tâm với các hoạt động thường nhật. Hơn nữa, hãy kể cho trẻ nghe những câu chuyện mẹ cũng đã nhút nhát thế nào khi còn nhỏ nhé.

③ Trẻ bạo lực và hay công kích

Trần trở lớn của các trường mẫu giáo và trung tâm chăm sóc – giáo dục trẻ mầm non ngày nay là tình trạng nhiều trẻ mới bước vào phòng học đã lập tức nắm tóc, bắt nạt các bạn hiền lành khác. Có thể đó là biểu hiện muốn chơi chung, muốn gia nhập cùng bạn nhưng trẻ lại thể hiện thành hành động như vậy. Đó là do trẻ vẫn còn kém trong việc truyền đạt cảm xúc của bản thân qua ngôn ngữ và cử chỉ. Bình thường, trẻ sẽ nhớ đến hành động trước rồi ngôn ngữ mới theo sau.

Nhưng trẻ có tính bạo lực thì chỉ dừng lại ở hành động nên không thể truyền đạt nguyện vọng và cảm xúc của mình. Với trường hợp này, bằng nỗ lực cho trẻ tham gia vào các cuộc hội thoại trong gia đình, tạo ra những khoảng thời gian trò chuyện lấy trẻ làm

trung tâm, trẻ sẽ dần nhận biết được ý nghĩa của việc giao tiếp bằng ngôn ngữ.

CÙNG CHƠI ĐỒ CHƠI

[Trò chơi “vườn cây ăn quả”]

Vào giai đoạn thơ ấu, nhờ cảm giác được cha mẹ hết mực trân trọng và cảm giác tin cậy người khác được nuôi dưỡng nơi trẻ mà tâm hồn trẻ phát triển rất phong phú. Cụ thể hơn, chính vì tâm hồn được nuôi dưỡng thông qua các mối quan hệ với con người và trò chơi nên có thể nói, đồ chơi và việc gặp gỡ mọi người vào giai đoạn thơ ấu có ý nghĩa rất lớn. Vì vậy mà món đồ chơi tuyệt vời có tên “vườn cây ăn quả” được tạo ra. Tâm điểm của trò chơi không phải là thắng thua mà là sự hợp tác lẫn nhau của bọn trẻ, hơn nữa, luật chơi cũng đơn giản. Đồ chơi này được ra đời trong nền văn hóa châu Âu, cho phép kiểm tra độ chín muồi của mối quan hệ giữa người với người.

Cách chọn đồ chơi: Trò chơi sẽ trở thành sợi dây liên kết mối quan hệ quan trọng giữa người với người. Chọn giúp đỡ, hợp tác lẫn nhau làm mục tiêu của trò chơi chứ không phải vấn đề thắng thua.

Tính an toàn: Trong trò chơi có nhiều dụng cụ nhỏ, cha mẹ chú ý để trẻ không nuốt hay làm lạc mất.

Cách chơi đồ chơi: Cha mẹ có thể làm bạn cùng chơi với con để trẻ hiểu được sự thú vị khi hợp tác với nhau tiến hành trò chơi. Đây là thời gian không ti-vi.

Chơi là học

HOẠT ĐỘNG VÀ TƯỜNG TƯỢNG

Tại một cuộc thi piano quốc tế nọ, ba người Nhật được đề cử cho vị trí cao nhất. Cuộc thi này đòi hỏi những người tham gia phải có năng lực đáng gờm, ấy vậy mà có tới ba người Nhật được chỉ định làm ứng viên đạt giải. Vì thế, đây được cho là sự kiện chưa từng có trong lịch sử cuộc thi. Dù các ủy viên thẩm định bị áp đảo trước kỹ thuật điêu luyện, độ nhanh nhạy trong cử động ngón tay của ứng viên người Nhật khi biểu diễn những bài độc tấu nối tiếp nhau, nhưng kết quả cuối cùng, không ai trong số họ có thể giành được chức vô địch. Một thành viên ban giám khảo đánh giá: “Khả năng tấu diễn giai điệu khó của họ quả là siêu việt, nhưng đó là tốc độ gõ nhanh của một người đánh máy”. Người này cũng cho rằng “Cảm xúc không đi kèm với khúc tấu ngọt ngào”(trích: “Cảm âm tuyệt đối” của tác giả Saishou Hazuki, nhà xuất bản Shogakukan). Có thể do họ quá hăng hái học tập nhưng lại không có hoạt động vui chơi.

Cách học của trẻ qua 2 tuổi là tập trung vào hoạt động và tưởng tượng. Hoàn thành đầy đủ hai việc trên, trẻ sẽ cảm thấy an tâm và ý muốn học hỏi từ môi trường xung quanh sẽ nảy sinh.

Bé trai tên K. 4 tuổi mà tôi từng gặp trong một buổi tư vấn nuôi dạy trẻ là một “tiến sĩ” uyên bác điển hình. Nói như vậy vì hàng tuần bé phải đến các lớp học ở năm chỗ khác nhau. Lý do mẹ dắt bé đến chỗ tôi là vì lo lắng bé mắc hội chứng Tic (bé nháy mắt liên tục và hay có động tác lắc cổ). Khi tôi vừa mới bắt đầu trò chuyện với mẹ thì cậu bé đã viết Hán tự và tiếng Anh lên bảng trắng, rồi quay sang giục mẹ “mẹ xem giúp con, xem này”. Lần đầu tôi còn nghĩ chắc chỉ một lần thôi, nhưng hể chúng tôi bắt đầu mở miệng là cậu bé lại nhắc lại yêu cầu. Trước câu hỏi “Bé thường như vậy hả chị?”, người mẹ đáp: “Hể tôi nói chuyện với người khác hay xem ti-vi, cháu lại kiểm soát làm phiền để tôi hướng sự quan tâm đến cháu”. Khi tôi chỉ ra ý nghĩa đằng sau hành vi kỳ lạ của bé, người mẹ liền phản đối: “Nhưng mà thưa cô, cháu nó rất ngoan. Vì kể cả khi bị sốt nhẹ, cháu cũng chịu khó luyện tập tiếng Anh và làm toán”.

Sau này tôi mất liên lạc với hai mẹ con, nhưng tôi vẫn nhớ như in điều mình đã chia sẻ với người mẹ: Tôi muốn chị hãy giúp con có những không gian để con thư thái trong tâm hồn. Để được như vậy, hãy nhìn vào mắt con, gật đầu từ từ và hãy trở thành một người mẹ để con có thể trò chuyện tán gẫu.

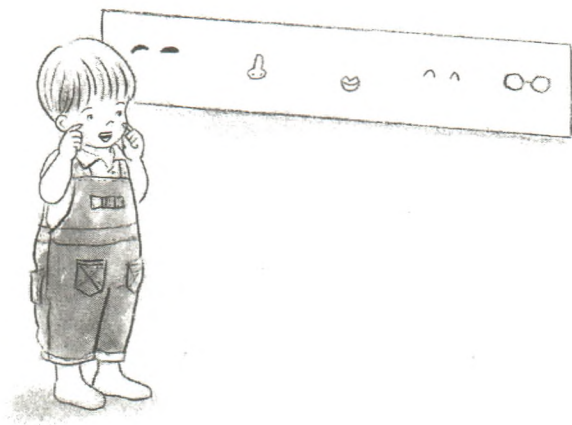
(1) **Kể về ước mơ và tưởng tượng**

Nhắc đến học tập của trẻ, chúng ta thường nghĩ ngay đó là việc trẻ đạt được kiến thức trí óc. Đồng thời chúng ta tin rằng học tập tri thức sẽ sản sinh ra những thành quả phong phú. Tuy nhiên, cách học tập của trẻ rất khác so với người lớn. Với trẻ, *học tập* có mối ràng buộc sâu sắc với *chơi* và *tưởng tượng*. Dù là trò chơi nào đi nữa, việc trẻ trở nên say mê với điều gì đó sẽ giúp nuôi dưỡng khả năng tập trung của trẻ. Hơn nữa, tưởng tượng mình trở thành nhân vật chính trên ti-vi, bay lượn khắp nơi giúp tạo lập nền móng ngôn ngữ cho trẻ. Người ta cho rằng trẻ bị nhồi nhét kiến thức cụ thể từ sớm sẽ có khả năng kể về ước mơ và khả năng bắt trí tưởng tượng làm việc yếu kém.

① Lắng nghe chuyện của trẻ

Khi trẻ bắt chuyện gì đó, dù cách nói và sử dụng ngôn ngữ có sai, cũng đừng vội ngắt lời trẻ mà hãy đồng hành với nội dung trẻ muốn nói. Bí quyết khi hội thoại với trẻ đó là phỏng đoán ý nghĩa của toàn bộ câu chuyện hơn là từng phần riêng rẽ.

② Kích thích trí tưởng tượng

Nhà giáo dục học Munari người Ý đã đề xuất trò chơi thú vị giúp kích thích trí tưởng tượng của trẻ như sau: Đặt tờ giấy hình chữ nhật nằm ngang, vẽ một số tranh xếp cạnh nhau lên đó, nhưng chỉ vẽ một phần bức hình. Ví dụ như: tranh người đàn ông thì chỉ vẽ “chiếc nón”, tranh hình chú chó thì chỉ vẽ “cái đuôi”, tranh xe hơi thì chỉ vẽ “thân xe”, sau đó để cho trẻ vẽ phần còn lại theo trí tưởng tượng của mình.

(2) Công cụ hỗ trợ ngũ quan học tập

Một ngày của trẻ từ 2 đến 3 tuổi diễn ra hoạt động liên tục. Hơn nữa, không phải nghịch linh tinh chỗ này chỗ kia, trẻ đang sử dụng giác quan trên toàn cơ thể để thám hiểm mọi thứ trong phòng, ngửi mùi thức ăn từ bếp, phản ứng với âm thanh của điện thoại, thân thiện tiếp xúc với khách đến chơi nhà. Khoảng thời gian tận dụng năm giác quan để chơi có liên hệ mật thiết với việc trẻ tiếp thu những kiến thức cụ thể, chẳng hạn như lý giải được sự khác biệt về hình thức, màu sắc, độ to - nhỏ của vật. Thành thạo sử dụng từng chức năng cảm giác cụ thể trước quãng thời gian 3 tuổi sẽ giúp nuôi dưỡng lối tư duy logic và trừu tượng sau này của trẻ. Nếu đọc tiểu sử của các nhà khoa học, nhà toán học đã hoàn thành những công trình vĩ đại, chúng ta sẽ thấy có ghi chép về thời thơ ấu họ đã say mê, đã sử dụng toàn bộ cơ thể vào các trò chơi giác quan. Dưới đây, tôi xin thử giới thiệu một số trò chơi giác quan đơn giản mà cha mẹ và con cái có thể cùng tham gia.

① Nào cùng chơi trong bồn tắm

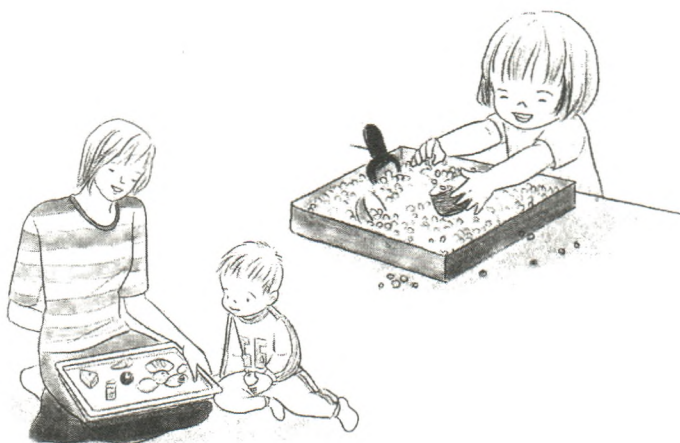
Bồn tắm – hầu như mỗi ngày đều được sử dụng – giúp chúng ta có địa điểm và thời gian cho các trò chơi dưới nước vô cùng thú vị đối với trẻ. Chơi tạo bọt xà phòng hoặc mang chai và đồ chơi bằng nhựa vào bồn tắm, hô biến bồn tắm thành một sân chơi đầy hứng thú.

② Hồ “cát” sử dụng gạo và đậu

Có vẻ cảm giác lạo xạo của cát tạo kích thích đặc biệt lên xúc giác của trẻ. Vì thế, trẻ có thể tự tập cả ngày bên hồ cát ở nhà trẻ. Tuy nhiên, thật khó

để xây hồ cát trong các gia đình thông thường. Hơn nữa, vì cho rằng hồ cát ở công viên không được sạch sẽ, người lớn thường kêu khản họng những lời như: “Dừng ngay mấy trò nghịch bẩn lại”. Vậy nên, cha mẹ hãy đổ đầy gạo và đậu vào một hộp rỗng, lấy chúng thay thế cát để trẻ chơi trong nhà nhé.

③ Khởi gợi lòng hiếu kỳ

Hãy đặt nhiều món đồ chơi nhỏ nhắn hay đồ vật be bé lên trên khay rồi lấy đi chỉ một thứ và hỏi trẻ

“Đố con biết mất cái gì nhỉ?” Ngược lại, thêm món đồ mới rồi hỏi “Cái nào mới được cho vào nhỉ?” Trò chơi này không chỉ giúp phát triển trí tò mò mà còn là bài tập rèn luyện khả năng ghi nhớ nữa.

④ Chơi bịt mắt

Bịt mắt trẻ, sau đó cho trẻ nghe tiếng gõ vào cốc, tiếng xé giấy báo, tiếng rót nước... rồi yêu cầu trẻ đoán xem đó là âm thanh gì. Đây là trò chơi luyện khả năng thính giác cho trẻ.

(3) Trò chơi cơ bản để đọc và đếm

Mặc dù không cần phải dạy chữ cho trẻ từ 2 đến 3 tuổi, nhưng vì môi trường sống xung quanh trẻ đầy đầy chữ và số nên có nhiều trẻ hứng thú với chữ và số từ sớm. Hơn nữa, do cha mẹ đưa trẻ chưa đủ tuổi đi học đến các lớp dạy đọc, viết, hoặc khi trẻ chỉ tay vào chữ hỏi “đây là gì?”, cha mẹ lại hào hứng chỉ dạy nên số trẻ đạt được khả năng đọc, viết theo kỳ vọng của cha mẹ ngày càng nhiều. Học thuộc chữ viết từ giai đoạn thơ ấu không hẳn là điều xấu nhưng vấn đề cần phải chú ý rằng chữ viết khác với ký hiệu và tranh ảnh đơn giản ở chỗ nó mang tính tượng trưng và được hình thành qua nhiều năm tháng. Điều nhấn mạnh ở đây không phải tư tưởng cứ thuộc lòng là tốt mà hành vi viết chữ hay đếm số có liên quan đến việc bắt trí tưởng tượng làm việc. Việc hiểu các con số đều nên mang một ý nghĩa cụ thể quan trọng hơn là học vẹt trong bốn tám.

① Vẽ nét thẳng

Trong chữ viết tiếng Nhật có một yếu tố gọi là thứ tự nét, nếu trẻ lơ quên với thứ tự các nét mà bản

thân tự tạo, tự học thì sau này sẽ lòng vòng khó khăn trong việc chỉnh sửa. Trước khi làm quen với chữ, có thể chuẩn bị cho trẻ qua những trò chơi được mang tên trò vẽ *nguyệt ngoạc*, trò vẽ *nét thẳng*. Chẳng hạn như, trên một tờ giấy trắng, vẽ cảnh trời mưa bằng đường đứt khúc, rồi dùng bút sáp màu đổ lên đường đó; hoặc chỉ vẽ đường viền hình con rắn, sau đó tô màu bên trong.

② Ghép tranh với chữ

Vẽ hình một ngọn núi lớn trên giấy. Sau đó, viết chữ *núi* lên trên hình ngọn núi rồi dạy trẻ chữ. Ngoài chữ này, cha mẹ hãy nghĩ ra ý tưởng cho các chữ khác. Nếu trẻ đã có thể chơi được trò chơi như vậy thì cha mẹ hãy dùng đất sét và chơi tương tự với con. Đối với trẻ, cách này có vẻ dễ hiểu hơn nhiều so với vẽ trên giấy.

③ Nhìn con số và lý giải

Có ý kiến cho rằng ý nghĩa của việc dạy số cho trẻ vào giai đoạn thơ ấu không nhằm để biết cách đếm hay học phương pháp tính toán mà cần thiết để giúp trẻ hiểu được nhịp điệu và dòng chảy của cuộc sống. Vì vậy, cha mẹ cần dạy cho trẻ hết sức cụ thể. Ví dụ: Đặt một đồng táo, kế tiếp chia táo trước mặt trẻ, để trẻ thấy nếu chia cho mọi người thì sẽ như thế nào. Sau đó, cha mẹ lại thu hết táo để trẻ hiểu việc tập hợp toàn bộ lại như ban đầu. Không cần cố gắng bắt trẻ so sánh số lượng nhiều hay ít nhé!

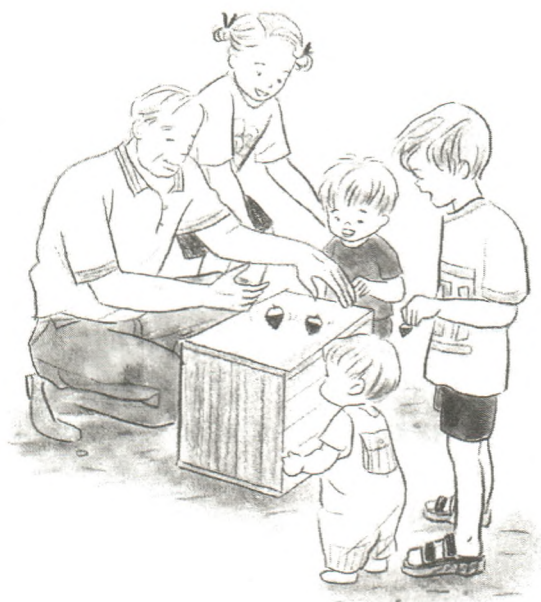

(4) Trò chơi nắm biết thời gian

Trẻ lên 3 đã biết đọc đồng hồ nhưng vẫn chưa hiểu được ý nghĩa của giờ ăn cơm, giờ đi ngủ nên thường xuyên gây phiền phức cho cha mẹ. Đối với trẻ, điều khó khăn nhất là lý giải “thời gian”. Những trẻ suốt ngày bị thúc giục phải *nhANH LÊN, NHANH LÊN* chắc chắn sẽ không tự chủ được cuộc sống và luôn có cảm giác như mình đang bị điều khiển bởi con quái thú vô hình mang tên “thời gian”. Đây không chỉ là vấn đề của trẻ nhỏ mà còn là thách thức lớn đối với cả người trưởng thành trong thời hiện đại. Biết ý nghĩa của thời gian là chuyện không liên quan đến đồng hồ. Cha mẹ hãy dạy cho trẻ biết thời gian đang trôi qua bằng những hình thức cụ thể mà mắt thường có thể thấy được, trẻ sẽ bắt đầu hiểu được hoạt động của bản thân và thói quen sinh hoạt trong một ngày có liên hệ với nhau thế nào. Có tính kỷ luật nghĩa là nắm bắt nhịp điệu sinh hoạt trong dòng thời gian một ngày hay khoảng thời gian một tuần.

① Tầm quan trọng của tập thể đa lứa tuổi

Trẻ sống trong một gia đình hạt nhân ít có cơ hội cảm nhận sự khác biệt về tuổi tác với người nào khác ngoài cha mẹ. Nhưng nếu trẻ lớn có cơ hội tiếp xúc với em bé và chơi với người lớn tuổi, thì đối với trẻ, đó là lúc có thể cảm nhận “thời gian” qua cơ thể.

② Đánh dấu thời tiết

Làm một tấm bìa cứng gắn bảng đánh dấu thời tiết đặt trong nhà bếp, rồi vẽ lên đó hình tượng trưng cho thời tiết của mỗi ngày. Đây cũng là phương pháp học biết “thời gian” một cách cụ thể.

③ Đồng hồ nước

Cha mẹ hãy làm một cái đồng hồ nước. Cách làm như sau: Chuẩn bị một chai lớn, trong suốt; đặt lên trên đó một tô nhựa có chứa nước; đục lỗ nhỏ ở đáy tô, nước sẽ chảy vào trong chai từng chút một. Sau đó viết thời gian lên bằng nhựa vinyl dán bên ngoài chai ở vị trí mực nước dâng lên tương ứng. Chiếc đồng hồ như vậy mà có ở trong phòng trẻ và lớp giữ trẻ thì quá tuyệt nhỉ?

CÙNG CHƠI ĐỒ CHƠI

[Cầm tay nhau]

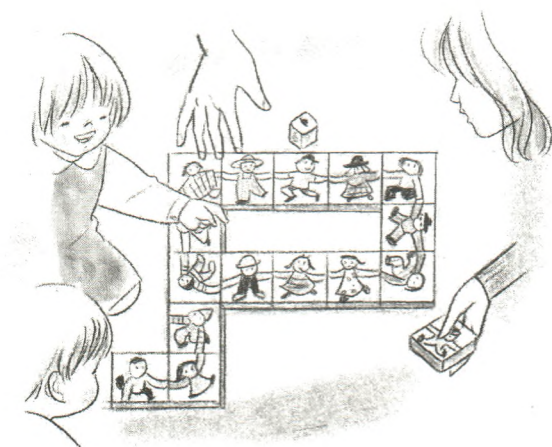
Mặc dù chúng ta lên tiếng bảo vệ tầm quan trọng của việc vui chơi ở trẻ hết lần này đến lần khác, nhưng thực tế, đây là thời đại mà hình thái vui chơi của trẻ có sự biến đổi đột ngột. Điều đó khiến cho cha mẹ không thể đồng hành cùng trẻ và vô tình trao cho con những món đồ chơi điện tử. Tuy nhiên, trẻ thích được cùng chơi với cha mẹ hơn bất cứ điều gì. “Cầm tay nhau” không chỉ là trò chơi gia đình lý thú dành cho cha mẹ và con cái mà còn dạy cho trẻ về

tính liên quan và ý thức không gian từ luật chơi: *phải tìm đồng đội cho mình.*

Cách chọn đồ chơi: Cha mẹ hãy đòi hỏi đồ chơi phải được tổ chức theo luật chơi: giúp trẻ có ý thức về đồng đội và làm cho mối quan hệ đó khăng khít hơn.

Tính an toàn: Đồ chơi phải được làm bằng chất liệu có thể sử dụng lâu dài.

Cách chơi đồ chơi: Yêu cầu trẻ tìm trong số các thẻ hình nhân vật tương ứng với điều kiện được vẽ trên mặt xúc xắc đã đổ được. Trò chơi chứa đựng nhiều thú vị cho trẻ khi tìm và tìm thấy.

Giáo dục trẻ sự kiên nhẫn

ĐIỀU CHA MẸ DẠY CON

Có phải cha mẹ cần định hướng phát triển và chỉ dẫn trẻ nên làm gì? Hay cứ để trẻ làm theo ý thích mới là tốt? Câu trả lời cho vấn đề này vẫn còn là thách thức đối với phụ huynh của mọi thời đại. Thực tế đã chia các cha mẹ thành hai nhóm: những người luôn hướng nhiệt tâm tới việc giáo dục và những người có cách giáo dục gần như để mặc trẻ tự do, phóng túng. Nếu quản lý sự phát triển của trẻ quá khắt khe sẽ dẫn đến nguy cơ cá tính của chúng bị mai một; còn nếu cứ để mặc trẻ tự do thì có khả năng trẻ sẽ lớn lên thành người ích kỷ và chỉ biết bản thân mình. Khi nền tảng môi trường sinh trưởng của trẻ vững chắc, chắc chắn trẻ sẽ có phương pháp phát triển bằng chính thực lực của mình. Phương pháp đó là vui chơi bởi qua vui chơi, trẻ khám phá sự phát triển cũng như cá tính của bản thân, vốn là bước trưởng thành hết sức tự nhiên.

Lần đầu tiên chơi, nhờ tích lũy những trải nghiệm về cảm giác, khi sử dụng chính bản thân làm công cụ tiếp nhận, trẻ sẽ biến nguồn năng lượng thôi thúc

phát xuất từ bên trong cơ thể thành hình thức sáng tạo gọi là *vui chơi*. Nếu vào thời kỳ này, bản thân trẻ không thể chuyển hóa nguồn động lực khó lý giải đó, trẻ sẽ rơi vào con đường phát triển theo hướng bạo lực và mất bình tĩnh. Tới giai đoạn tiếp theo, trẻ sẽ thêm vào trò chơi những ý nghĩa có tính tưởng tượng, cái tôi được đảm chối, nhu cầu tự khẳng định trở nên mạnh mẽ và bắt đầu thoải mái sử dụng công cụ hoàn toàn mới có tên *ngôn ngữ*. Do đó, trẻ thay đổi từ trò chơi lấy bản thân làm trung tâm sang trò chơi mang tính xã hội: cần có sự tham gia của người khác. Quá trình vui chơi của trẻ từ 2 tuổi đến 3 tuổi có thể coi là thời kỳ cầu nối từ trò chơi có tính tưởng tượng sang trò chơi có tính xã hội. Nhưng một số cha mẹ quá mẫn cảm với tốc độ phát triển vui chơi này, cũng như quá quan tâm đến cách chơi và “sự chậm trễ” về ngôn ngữ đã bắt trẻ phải theo kịp các bạn khác, trong khi điều này thực sự không cần thiết. Vì thực tế, phạm vi phát triển của trẻ đến khoảng 3 tuổi khá rộng lớn, nên không lấy tiêu chuẩn được hay không được, mà việc đáp ứng được quan điểm *trẻ có đang chuẩn bị để tiến đến giai đoạn kế tiếp hay không* mới quan trọng.

(1) Ý nghĩa của việc từ tốn

Khi nói sự phát triển ở trẻ diễn ra chậm rãi có nghĩa là nó không diễn tiến theo một đường thẳng mà có lúc lệch đường, có lúc lại tiến theo đường vòng vẽ hình xoắn ốc. Ví dụ, với trẻ 1 tháng tuổi, nếu ta làm hành động lè lưỡi, trẻ cũng lè lưỡi theo. Thế nhưng nếu là trẻ 2 tháng tuổi thì hành động bắt chước sẽ mất đi. Tuy vậy, khi lên 3 tháng tuổi, một lần nữa, trẻ lại lè lưỡi. Theo đó, hiện tượng *trẻ có thể làm được một việc vào thời kỳ này nhưng lại tạm thời không thể làm được trong giai đoạn phát triển kế tiếp* cũng được coi là đặc trưng của thời kỳ trẻ còn nhỏ. Xét theo nghĩa khác, sự tồn tại của những khoảng thời gian ngừng trệ được cho là thời kỳ chuẩn bị tiến đến giai đoạn kế tiếp cao hơn và là thời gian cho bước nhảy đến tư duy trừu tượng.

① Từ cụ thể đến trừu tượng

Cha mẹ hãy làm cho trẻ ba tấm thẻ hình như sau: Tấm đầu tiên có một chú chim nhỏ ở trong lồng, tấm thứ hai cửa lồng đang mở và tấm thứ ba chú chim đang cố bay ra ngoài. Sắp xếp các hình này liên tục

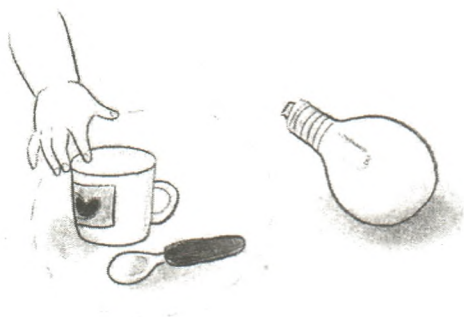
và cho trẻ khoảng 2 tuổi xem. Nếu hỏi “Có mấy con chim nhỏ nào?”, thường câu trả lời sẽ là ba con vì năng lực tư duy trừu tượng của trẻ chưa phát triển đầy đủ để có thể suy ra đó là cùng một chú chim trong ba tấm hình. Nhưng nếu biến hành động của chú chim nhỏ thành một câu chuyện kể và trò chuyện với trẻ, trẻ sẽ dần có được lối tư duy trừu tượng từ hình ảnh cụ thể.

② Giúp trẻ nhận ra tính chất chung

Để giúp năng lực tư duy của trẻ phát triển lên tầm cao hơn, cha mẹ cho trẻ quan sát những hiện tượng, thực thể ngay trước mặt, từ đó trẻ sẽ có khả năng tìm ra ý nghĩa về điểm chung giữa chúng. Đặc biệt, để trẻ có thể sử dụng ngôn ngữ một cách phong

phú, khả năng nghĩ thầm (hình thức suy nghĩ không phát ra tiếng nói) mới là yếu tố quyết định hơn so với tập luyện nói chuyện. Ví dụ: Xếp trước mặt trẻ các vật: chiếc cốc, thìa và bóng đèn, rồi hỏi: “Cái nào với cái nào là bạn nhỉ?” Việc hướng trẻ nhận ra tính chất chung của cốc và thìa chính là đang dẫn trẻ đến với lối tư duy trừu tượng. Cha mẹ hãy sử dụng những vật dụng nhỏ gần gũi và chơi trò chơi tư duy với trẻ nhé!

③ Biết cách nghĩ của trẻ

Nếu cho trẻ xem bức tranh có mèo con và mèo mẹ rồi yêu cầu trẻ vẽ giống vậy thì trẻ sẽ vẽ tranh có

mèo nhỏ và mèo lớn. Kế tiếp, cho trẻ xem những thẻ có hình chậu cây theo thứ tự liên tục: hình cây ra nụ, hình nụ hoa đó lớn lên một chút và hình hoa nở, sau đó yêu cầu trẻ vẽ cho giống như vậy. Trẻ sẽ vẽ bông hoa từ khi còn là nụ rồi lớn dần lên, nhưng chậu cây cũng phát triển theo, tương tự như bông hoa. Trẻ 2 tuổi vẫn còn gặp khó khăn trong việc phân biệt cái nào biến đổi, cái nào không biến đổi theo thời gian. Khi đặt câu hỏi: “Tại sao chậu cây lại lớn lên vậy con?”, chắc chắn câu trả lời sẽ là: “Đó là vì hoa lớn lên nên chậu cũng phải lớn theo!” Cha mẹ không cần cố gắng đính chính suy nghĩ của trẻ mà việc trẻ có thể tự giải thích bằng ngôn ngữ của bản thân mới là điều quan trọng.

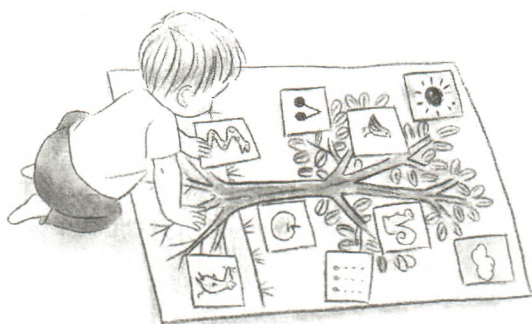
(2) Ý nghĩa của đi đường vòng

Câu chuyện này tôi nghe kể từ một giáo viên ở một trung tâm chăm sóc - giáo dục trẻ mầm non. Khi đang chuẩn bị trò chạy đua tiếp sức cho bọn trẻ, tình cờ một bé nhận ra số người trong đội đối phương bị thiếu nên đã lên tiếng chỉ ra “Không thể thi được vì số người không bằng nhau”. Bé này có ưu thế về đếm số và viết. Nhưng, từ bên cạnh, một bé khác nêu ý kiến: “Vậy người đầu tiên chạy thêm một lần nữa là được mà”. Mặc dù em này không quan tâm về con số đến mức đó, nhưng có cảm giác rằng chắc chắn thường ngày em chơi trò rượt bắt rất nhiều. Ví dụ này cho thấy việc vui chơi trọn vẹn sẽ hỗ trợ khả năng lý giải thông minh của trẻ.

① Tưởng tượng ra không gian không nhìn thấy

Vẽ hình một cái cây trên tờ giấy lớn. Vì đây là bức tranh cây bám chắc xuống đất nên rễ sẽ đâm sâu xuống dưới đất, trên cây lá mọc xum xuê. Sau đó, chuẩn bị những tấm thẻ hình con sóc, chú chim nhỏ, quả của cây, con chuột chũi, con giun, mặt trời, mây, mưa... Từ trò chơi sắp đặt cho chim bay nhảy

xung quanh cây, sóc trèo lên cây, mặt trời chiếu sáng, mưa rơi, trẻ sẽ quan tâm đến môi trường xung quanh mình. Tuy nhiên, năng lực tưởng tượng ra phần không thể nhìn thấy bên dưới mặt đất vẫn chưa phát triển. Do đó, cha mẹ hãy vừa kể chuyện chuột trũi và giun, vừa kích thích trẻ tưởng tượng xem ở dưới mặt đất sẽ như thế nào nhé.

② Những ý tưởng bất ngờ

Để làm phong phú bức tranh hình cây và thẻ hình chú chim nhỏ, cha mẹ hãy chuẩn bị thêm những thẻ vẽ hình thức ăn của sóc và chim. Hơn nữa, chuẩn bị cả thẻ hình kẹo ca-ra-men và điện thoại. Khi triển

khai trò chơi, trẻ đã cho sóc ăn sẽ bất ngờ lấy thẻ hình kẹo ca-ra-men đem cho bạn kiến dưới lòng đất. Trong khi đó, một trẻ khác lại đặt thẻ hình điện thoại bên cạnh sóc và tự vui thú rằng: “Bạn sóc và bạn chim đang nói chuyện với nhau”. Trẻ triển khai trò chơi với những ý tưởng mà người lớn không tài nào nghĩ ra. Chung cuộc, tính bất ngờ của các ý tưởng dạng này xuất hiện là do trẻ được cung cấp phương tiện có tên: *trò chơi*.

③ Hiểu chính là biết phân loại

Nếu quan sát hoạt động chơi của những trẻ có kỷ luật giữ mọi vật xung quanh trật tự, ngăn nắp, chúng ta sẽ thấy các trẻ này có cách phân loại đồ chơi rất thú vị. Đó là vì trẻ có tính trật tự và quy củ khi chơi, hoặc cũng có thể nói trẻ giỏi phân loại. Cha mẹ hãy thu thập hình của các phương tiện giao thông đường bộ, đường thủy và đường hàng không. Sau đó, vẽ một bức tranh có mặt đất, biển và bầu trời. Trẻ sẽ đặt từng phương tiện giao thông vào chỗ tương ứng. Như vậy, bằng việc phân chia, trẻ ngay lập tức hiểu quan niệm về phân loại và không gian.

(3) Tự tin có được từ kỷ luật thường ngày

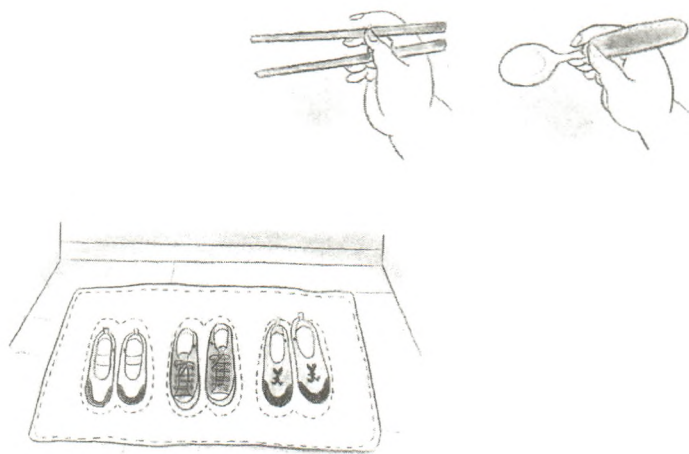
Năng lực lý giải của trẻ được liên kết với các sự kiện hết sức cụ thể. Không phải bằng lời chỉ dẫn mà chính hành động chung tay giúp đỡ của cha mẹ, trẻ sẽ cảm nhận rõ ràng những việc bản thân có thể làm được. Đặc biệt, trường hợp trẻ từ 2 đến khoảng 3 tuổi, chúng ta hãy cho trẻ bắt đầu từ những công việc đơn giản hàng ngày chứ đừng yêu cầu trẻ làm những việc đòi hỏi kỹ thuật khó. Nhờ thường xuyên lặp lại các hoạt động hàng ngày như ăn, chơi, ngủ, một cách nhịp nhàng, khả năng tự ý thức ở trẻ sẽ mạnh lên, trẻ cũng dần hiểu mình đang làm gì trong khoảng thời gian của một ngày. Vì vậy, thói quen sinh hoạt và kỷ luật không phải là hành vi đơn giản, có thể nói nó là nhịp điệu mà trẻ đã tạo ra cho chính bản thân mình.

① Cách cầm đũa và thìa

Việc sử dụng thuần thục đũa, thìa và độ khéo léo chín muồi của ngón tay luôn đi đôi với nhau vì chơi đồ chơi nhiều tương ứng với cách sử dụng công cụ giỏi.

② Cách xếp giày

Phương pháp để trẻ có thể tự mình mang giày dễ dàng, đó là cha mẹ đánh dấu má trong của hai chiếc giày cho trẻ, trẻ chỉ cần xếp phía được đánh dấu vào với nhau rồi xỏ là đúng chiều. Kể đến, cha mẹ làm sẵn một tấm thảm có vẽ đường viền của đôi giày, đặt ở chỗ cởi giày, vậy là trẻ có thể để chân cho khớp với đường viền rồi cởi giày.

③ Cách ngồi ghế

Nhìn cảnh trẻ ngồi trên ghế ở trường mẫu giáo mà tôi kinh ngạc vì những tư thế không đúng. Nếu cứ để các em phát triển với tư thế như vậy, thì chắc chắn sẽ khổ sở vì đau hông khi lớn. Hơn nữa, người ta còn cho rằng trẻ có cách ngồi sai tư thế sẽ trở nên bạo lực và thiếu bình tĩnh. Một trong những lý do trẻ không thể ngồi ngay ngắn là độ cao của ghế không phù hợp với trẻ 2 tuổi nên trẻ cứ phải đung đưa chân. Nếu cha mẹ làm cho trẻ bực để chân bằng hộp các-tông, trẻ sẽ trở nên điềm tĩnh đến bất ngờ và có thể ngồi trong thời gian dài.

④ Cách mặc quần

Khi vào lớp học của trẻ 2 tuổi ở trung tâm chăm sóc - giáo dục trẻ mầm non, chúng ta sẽ thấy có những chiếc ghế dài làm bằng bìa các-tông với độ thấp vừa phải để nhiều trẻ có thể cùng ngồi. Trẻ ngồi ở đó rồi mặc quần. Không cần nhờ đến sự trợ giúp của cô bảo mẫu, trẻ vẫn có thể tự mặc. Nếu cha mẹ cũng làm cho trẻ chiếc ghế thấp như vậy tại nhà, trẻ sẽ tự tin để tự mặc quần.

CÙNG CHƠI ĐỒ CHƠI

[Đồ chơi ghép hình bằng gỗ]

Hiện có rất nhiều dạng đồ chơi ghép hình bằng gỗ thú vị được chế tạo ra. Chẳng hạn như: dạng có núm dễ nắm, dạng lắp ráp lồng vào nhau, dạng có 2 - 3 tầng sẽ lần lượt cho ra nhiều hình và dạng giống như khối gỗ. Khối ghép hình cho phép ghép được cả ngang và dọc vì vậy sẽ tạo ra được bức tranh trọn vẹn cho những câu chuyện kể. Đây là một loại đồ chơi ghép hình dễ sử dụng cho trẻ nhỏ.

Cách chọn đồ chơi: Nên chọn loại được cấu tạo với kiểu dáng đơn giản và ít mảnh ghép hơn là loại có nhiều mảnh ghép.

Tính an toàn: Đôi khi tôi vẫn gặp xước gỗ xuất hiện trên bề mặt và mép đồ chơi. Cha mẹ hãy chọn đồ chơi ghép hình bằng gỗ có bề mặt đã được xử lý kỹ lưỡng.

Cách chơi đồ chơi: Không phải cứ mua đồ chơi ghép hình cho trẻ rồi bắt chúng đặt khớp các mảnh ghép là đủ. Hãy kể chuyện cho trẻ nghe từ những hình ảnh đã được thiết kế cũng như nội dung câu

tạo (thành phần trong bộ hình ghép, ví dụ như trong hình ghép rừng xanh có con hổ, con voi...) sau đó mới bước vào trò chơi ghép hình.

Chương 9

*Trẻ có tình hội được
giáo dục sớm?*

NGUY HIỂM CỦA VIỆC DẠY HỌC SỚM

“Cứ đến Chủ nhật, trẻ mẫu giáo được mẹ dắt theo như bị nuốt chửng vào các tòa nhà trong khu thương mại. Các em đến tham gia lớp tập luyện chuẩn bị cho cuộc thi đấu vào của các ‘Trường tiểu học топ nổi tiếng’. Buổi sáng từ 9 giờ, lớp đã bắt đầu tiếp nhận học sinh, kế tiếp là lịch học vất vả đến 3 giờ chiều. Trên dãy ghế ngoài hành lang, các mẹ theo chăm sóc con đều ngồi im, đưa mắt theo dõi từ tuần san, không thấy bóng dáng của bất cứ người nào có vẻ thân thiết trò chuyện với nhau. Trên bảng đen của lớp học giăng khẩu hiệu “Sẵn sàng chiến đấu” cổ vũ bọn trẻ, bên cạnh là chiếc camera đang lia qua lia lại – dường như để giám sát giáo viên, học sinh (xem giáo viên dạy gì, tác phong thế nào...). Tuy nhiên, nội dung của bài học hoàn toàn không như những gì ta tưởng tượng, đó chỉ là những phép tắc lễ nghi trong thói quen sinh hoạt rất đời thường và học thuộc những kiến thức đơn giản. Điểm đặc biệt của lớp học này là họ có được bộ câu hỏi, vốn dĩ không được công khai, cho kỳ thi đấu vào của các trường tư và dựa vào đó để tổ chức các khóa huấn

luyện đặc biệt trước kỳ thi. Mặc dù không phải là lớp học kiểu nhồi nhét kiến thức một cách ép buộc nhưng về năng lực đòi hỏi ở trẻ, nó lại đặt trọng tâm vào “độ mau lẹ” để ngay lập tức có thể giơ tay trả lời.”

Đoạn văn trên là một phần bối cảnh tôi thu thập được từ chương trình ti-vi “Nghĩ vấn về giáo dục mầm non ngày nay”. Phương châm của chương trình này nhằm đề cập có tính phê phán vấn đề giáo dục sớm đang nóng lên ngày nay. Thế nhưng số cuộc điện thoại thắc mắc gọi đến sau khi kết thúc chương trình phát sóng hỏi về “Trường luyện thi và trường mầm non tập trung rèn luyện chữ Kanji đã xuất hiện trên ti-vi đó ở đâu?” lại áp đảo. Và thực tế, tư tưởng mong muốn con được vào trường tiểu học tư, vốn xuất phát từ Tokyo, chỉ trong chớp mắt đã lan sang các tỉnh thành khác, giáo dục sớm bỗng trở thành chính thống, lôi kéo làm các cha mẹ trẻ càng nhăm lẩn hơn. Tuy nhiên, chỉ cần cha mẹ nắm chắc tiến trình học của trẻ và không dễ bị lung lạc bởi những phong trào mới nổi thì họ sẽ không cảm thấy bất an.

(1) Năng lực lý giải chứa đựng cảm xúc và tập trung trong hình dạng của vật

Hãy thử yêu cầu trẻ hơn 2 tuổi nhớ hình dạng của một vật nào đó. Sau đó, đặt lẫn hình dạng mà trẻ đã nhớ vào giữa nhiều hình dạng khác, trẻ sẽ không thể tìm thấy hình dạng mà hẳn chúng đã nhớ. Có phải khả năng ghi nhớ của trẻ còn quá yếu? Nếu tiếp tục luyện tập nhiều lần, trẻ sẽ nhớ được chăng? Thực tế, khi ghi nhớ hình dạng của một vật, xu hướng mạnh mẽ của trẻ là không nhìn tổng thể hình dạng mà chỉ nhìn một phần trong đó và phán đoán. Sau khi quan sát trẻ 2 tuổi rưỡi nhìn chiếc bánh quy bị vỡ rồi nói “tội nghiệp bánh quy”, các nhà tâm lý học đã nhận định: Trẻ có cái nhìn chứa đựng cảm xúc đối với hình dạng vật lý (Theo cuốn “Điều trẻ nhìn và suy nghĩ” của tác giả Kashiwagi Keiko, nhà xuất bản Nihon Bunka Kagakusha). Vì vậy, dù có cố dạy trẻ thuộc lòng chữ đi nữa thì vẫn còn khá xa với khả năng lý giải của trẻ và kết quả cuối cùng là người lớn tạo áp lực cho trẻ.

① **Cắt hình trong ca-ta-lô**

Trong ca-ta-lô giới thiệu sản phẩm, cha mẹ hãy cắt ra những tấm hình động vật và xe cộ mà trẻ thích rồi chơi trò đoán tên các hình thù đó. Khi chơi, đầu tiên hãy cho trẻ xem hình ca-ta-lô và dạy trẻ tên của chúng. Kế đến, cho trẻ cầm trong tay những hình đã cắt ra từ ca-ta-lô. Cha mẹ cũng có thể dán chúng lên một tờ giấy dày cho trẻ. Đây là phương pháp giúp năng lực lý giải của trẻ trở nên xác thực hơn.

② Luyện tập khả năng phán đoán

Vì mãi tìm ra cảm xúc qua hình dạng của vật và đặt tình cảm vào đó khiến trẻ quan sát hình dạng tổng thể một cách mơ hồ. Do đó, việc giúp trẻ phát triển đến khả năng quan sát từng bộ phận của hình dạng có thể nói là một bước tiến trong trình độ vận dụng trí óc. Cha mẹ cắt đôi tấm hình đã cắt tách từ ca-ta-lô, rồi chỉ cho trẻ xem một nửa và yêu cầu đoán đó là hình gì. Khi ghép hai nửa với nhau, chắc chắn trẻ sẽ hiểu ra.

③ Trò chơi hình và bóng

Cha mẹ cắt những hình có kiểu dáng càng đơn giản càng tốt từ ca-ta-lô hoặc báo. Kế tiếp, tạo bóng riêng cho từng hình rồi tô đen. Hãy tạo ra nhiều hình dạng đơn giản tương tự và chơi trò xếp hình với bóng. Qua đó, khả năng quan sát bộ phận từ tổng thể sẽ được nuôi dưỡng.

(2) Quan sát là khởi đầu của học tập

Chúng ta xem việc nhìn thấy là hành vi hết sức tự nhiên, nhưng đối với người khuyết tật mắt bẩm

sinh, điều đầu tiên thấy được sau khi phẫu thuật cấy ghép võng mạc thành công, là cảnh vật mờ mờ như sương phủ. Từ từ duy trì luyện tập quan sát, họ mới bắt đầu từng chút nhận biết hình dạng của mọi vật. Hành vi quan sát vô tư của chúng ta rất khác với việc máy chụp ảnh tái hiện lại sự vật, sự việc. Đặc biệt là trẻ em, chúng có xu hướng lý giải hình dạng vốn có bằng cách nắm bắt đặc trưng của hình dạng đó. Vì vậy, các nhà tâm lý học đã gọi việc học tập qua hành vi quan sát là “nhận thức”.

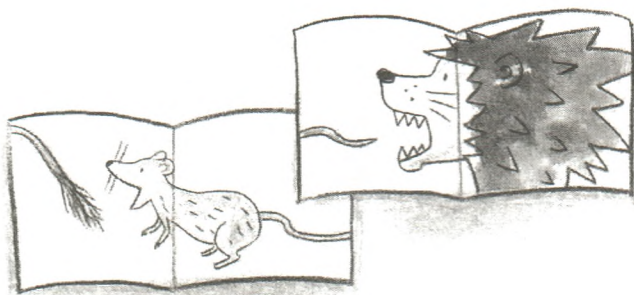
① Từ bộ phận đến tổng thể

Cố gắng làm sao để trẻ chỉ có thể thấy được một phần bức tranh, ảnh của động vật hoặc xe cộ. Cho trẻ xem bộ phận đó, chẳng hạn như: một phần lốp xe hơi, mắt của động vật, bộ phận cánh côn trùng... rồi chơi trò đoán tên của chúng. Bằng việc nhìn nhận vật từ nhiều góc độ mà cách quan sát vật của trẻ được mở rộng hơn.

② Sách hình đầy ý tưởng

Trong sách hình không chữ của tác giả người Ý biên soạn, trang đầu tiên vẽ hình cái đầu to của một loại động vật (ví dụ như sư tử) đang há miệng, và khoanh khắc nó định cắn đuôi của một con vật khác. Lật sang trang kế tiếp, thì ra đuôi đó là của con chuột. Và tiếp tục, con chuột cũng đang há miệng định cắn vào đuôi một con khác. Chủ nhân của cái đuôi đó là chú voi ở trang tiếp theo. Cha mẹ hãy lấy ý tưởng này và tự tay làm ra một cuốn sách hình xem sao.

③ Khác biệt tùy góc độ quan sát

Dù xem cùng một vật nhưng tùy góc độ quan sát mà hình dạng nhìn thấy sẽ khác nhau khá nhiều. Lý giải của trẻ vào thời kỳ thơ ấu thường cho rằng dù là cùng một vật nhưng nếu trẻ thấy hình dạng khác đi thì chúng lại cho rằng đó là một vật khác hoàn toàn. Hiểu ra vấn đề *dù hình thức có biến hóa nhưng vật không thay đổi* là yếu tố quan trọng để trẻ đạt được khả năng lý giải trừu tượng sau này. Đặt một tấm gương nhỏ trước đồ chơi của trẻ để trẻ thấy món đồ chơi được phản chiếu trong gương. Ngoài đồ chơi ra, cha mẹ cũng hãy cho trẻ xem nhiều vật khác nữa nhé.

(3) Chồi non tri thức

Hễ mẹ ngồi vào bàn trang điểm là mẹ lại bắt gặp bộ dạng trẻ bốn chồn, hưng phấn bởi chúng biết sắp được ra ngoài với mẹ. Trong trường hợp này, trẻ không quan sát hành động của mẹ một cách rời rạc mà có tính liên hệ. Nói cách khác, bởi vì trẻ đã hiểu về mối quan hệ nhân - quả: “trang điểm” - “ra ngoài”. Cha mẹ hãy thu thập hình xe hơi, xe ba bánh, máy bay, xe buýt, tàu thủy và xếp ra trước mặt trẻ rồi sáng tạo những câu chuyện. Nếu trẻ biết tính chất chung của chúng là “di chuyển” thì đó là chứng cứ cho thấy cuối cùng tư duy đã được đâm chồi nơi trẻ, và có thể nói đây là một sự kiện phát triển có tính cách mạng.

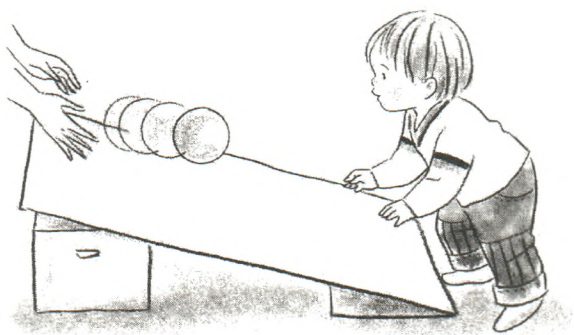
① Phân loại và tập hợp

Để làm đồ chơi cho trẻ khoảng 2 tuổi rưỡi, cha mẹ hãy làm các thẻ hình tròn, hình tam giác, hình chữ nhật, mỗi loại ba tấm, rồi tô màu đỏ, xanh, vàng riêng từng tấm. Sau đó yêu cầu trẻ gom những thẻ hình đã tô màu đỏ. Trò chơi này giúp trẻ lý giải về tính chất chung của vật, màu đỏ, dấu cho hình dạng của chúng có khác nhau. Tuy nhiên, nếu trẻ thấy khó khăn, cha mẹ hãy giúp trẻ chơi bằng cách chuẩn bị sẵn những hộp có màu đỏ, xanh, vàng tương ứng, trẻ sẽ chọn thẻ hình và bỏ vào hộp cùng màu.

② Lăn bóng

Sử dụng giấy các-tông làm thành một đường dốc. Sau đó thả cho bóng lăn từ đỉnh dốc, trẻ sẽ đòi chơi đi chơi lại trò này đây. Tính tới thời điểm này, trẻ đã hiểu ra sự thú vị của mối quan hệ nhân-quả qua những việc ít nhiều có liên quan đến bản thân trẻ. Thế nhưng con dốc làm cho quả bóng lăn lại không liên quan gì đến ý chí của trẻ. Trò chơi này sẽ dạy cho trẻ hiểu mối quan hệ nhân - quả mang tính khách quan.

③ Không sửa chữa những ngộ nhận của trẻ

Khi trẻ đang quan sát, cha mẹ hãy vo tròn cục đất sét, sau đó làm chiếc bánh dango¹ có kích cỡ giống như vậy. Cha mẹ nói “Kích thước giống nhau nhỉ!” để trẻ có cơ hội xác minh. Nếu hỏi trẻ: “Ăn cái nào sẽ được nhiều hơn”, trẻ sẽ chỉ tay vào chiếc bánh dango đã bị dẹt ra như thể “đương nhiên là cái này”. Bởi vì trẻ vẫn chưa thể lý giải được khái niệm về độ nặng, mà chỉ phán đoán dựa trên độ lớn của bề mặt mà chúng nhìn thấy. Không cần thiết sửa chữa những ngộ nhận của trẻ. Vì đây là trò chơi để chuẩn bị cho bước tri thức tiếp theo.

¹ Tên một loại bánh của Nhật. Người Nhật làm bằng cách trộn chung bột gạo và bột ngũ cốc với nhau, sau đó thêm nước và nước nóng nhào lên, vo thành từng viên rồi hấp hay luộc. Kế tiếp, người ta phủ bên ngoài một lớp bột đậu nành rang, rồi nướng lại. Khi ăn, bánh được chấm với nước tương (shoyu).

CÙNG CHƠI ĐỒ CHƠI

[Khối gỗ Nikitin¹]

Ông Nikitin, nhà giáo dục trứ danh người Nga, cho rằng trò chơi với khối gỗ chính là nguồn

¹ Bộ trò chơi khối gỗ Nikitin (Nikitin Building Blocks) gồm các khối gỗ (có bộ được tô nhiều màu và trên nhiều mặt, có bộ chỉ là các thanh gỗ màu tự nhiên hoặc có các hình thù như hình tròn, tam giác... trên đó), kèm theo các thẻ hình (hoặc quyển sổ có nhiều hình) diễn tả vật thể, ví dụ như cây thông, chim, cá, chữ thập... được tạo từ các khối gỗ đó. Trẻ sẽ nhìn vào hình mà sắp xếp gỗ cho tương ứng.

gốc cho sự phát triển trí tuệ của trẻ và ông đã dạy cho bảy người con của mình chơi trò khối gỗ từ khi còn rất nhỏ. Ông cho các con xem thẻ hình và yêu cầu chúng hoàn thành bài thử thách (xếp ra hình tương tự) với các khối gỗ. Nguyên lý trong cách giáo dục của ông chính là để cho trẻ làm những vật cụ thể một cách máy móc. Sau khi đã quen thao tác với khối gỗ, ông mới để cho trí tưởng tượng của trẻ tự do hoạt động. Không chỉ gói gọn ở trò chơi khối gỗ, mà cả bảy người con của ông đều được lớn lên theo phương pháp giống như vậy. Dù ở Nhật Bản nhưng chúng ta vẫn có được trong tay những ấn phẩm xuất bản của Nikitin nên đây là nguồn tài liệu rất đáng giá để tham khảo.

Cách chọn đồ chơi: Khối gỗ Nikitin được chia làm hai loại: loại được bán ở các cửa hàng đồ chơi và loại được làm thủ công. Nếu cha mẹ khéo tay một chút, hãy trao cho trẻ tác phẩm tự tay mình làm nhé.

Tính an toàn: Sơn thường được sử dụng cho loại đồ chơi này, chính vì vậy cần chọn món an toàn về mặt hóa học.

Cách chơi đồ chơi: Trẻ sẽ sử dụng các thẻ hình dành cho khối gỗ Nikitin và lần lượt hoàn thành thử thách. Nếu trẻ không thích thì cha mẹ đừng ra sức ép buộc trẻ. Vấn đề tương tự cũng được đề cập trong sách của Nikitin.

 Lời kết

Xếp tập bản thảo đang viết dở vào cặp, tôi lên chuyến bay khởi hành từ sân bay quốc tế Kansai. Một công ty đồ chơi của Đức đã mời tôi dự lễ kỷ niệm 60 năm thành lập của họ. Khách mời tham gia sự kiện này khá đa dạng: có người Mỹ và tôi, người Nhật, cùng hòa mình với những người thuộc các nước châu Âu khác, tổng cộng có 35 người đến từ 8 quốc gia khác nhau. Mọi người đều cư xử rất thoải mái nên khí chất riêng của từng quốc gia cũng được tự do bộc lộ.

Mới sáng sớm mà K, người Na Uy, đã trầm lặng uống bia, thậm chí giữa đêm, khi mọi người xung quanh có náo động đi nữa, K vẫn cứ một mình thưởng thức rượu. “Mấy người nước đó uống suốt ngày như vậy mà vẫn không ăn nhằm gì”, bạn Y người Đan

Mạch thì thâm. Rồi thái độ tinh tế của cặp vợ chồng T, người Bỉ, khi họ đến bắt chuyện vui vẻ trong giờ giải lao dù rất ngắn thôi, cũng tạo cho tôi cảm giác đất nước nhỏ bé như Bỉ như một điều kỳ diệu còn sót lại ở châu Âu. Ngược lại, khí chất phóng khoáng, vô tư của người đến từ Pháp lại khiến những kẻ xưa nay luôn sống hối hả như tôi vô cùng ghen tỵ. Ví dụ, khi tất cả các thành viên cùng dạo quanh khu phố cổ ở Đức, 8 người Pháp cùng đoàn không tuân thủ thời gian, cứ bình thản đi theo lộ trình riêng của mình và mặc dù thời gian dùng bữa trưa đã quá dự định, họ vẫn cao hứng uống rượu, liên tục cạn ly một cách tùy tiện. Một người Thụy Sĩ, tên C, cũng từng nói: “Thì ra bọn họ coi trọng hưởng thụ cuộc sống hơn cả công việc và giờ giấc”.

Sau bài diễn thuyết dài của vị giám đốc người Đức trong buổi tiệc chia tay, ban nhạc bắt đầu chơi bài dân ca Đức và đương nhiên, những người Pháp bắt đầu nhảy múa ngay lập tức, còn nhóm người Mỹ cũng bị cuốn theo. Thế rồi, không biết từ khi nào, tất cả mọi người trong đó có cả tôi đều ra nhảy. Dù khác biệt về ngôn ngữ, bản sắc nhưng tôi vẫn cảm

nhận được sâu sắc tầm quan trọng khi trí tuệ của mỗi người được cởi mở.

Vừa viết bản thảo sau cùng của bộ sách 3 tập *Vì chơi là học*, tôi vừa nghiệm ra rằng giá trị của những trò chơi thời thơ ấu tốt cuộc chính là giúp cho tâm trí của mọi người được rộng mở. Tôi sẽ mừng vui khôn xiết nếu quý vị chọn ra được trò chơi phù hợp từ những trang sách gần gũi của bộ sách này.

Tôi cũng chân thành cảm ơn cô Shimizu Midori đã vẽ minh họa, Hayashi Toshinori giúp thiết kế và mọi thành viên trong ban biên tập nhà xuất bản Dohosha đã đồng hành với tôi đến cùng.

Nara, tháng 11 năm 1998

Tadashi Tsujii

Thái Hà Books trân trọng cảm ơn mọi ý kiến đóng góp của độc giả.

Mọi thông tin xin gửi về:

- Góp ý về biên tập: publication@thaihabooks.com
- Góp ý về bản quyền: copyright@thaihabooks.com
- Tư vấn dịch vụ xuất bản: dichvuxuatban@thaihabooks.com

THAIHABOOKS
Phụng sự để dân đầu

Công ty Cổ phần Sách Thái Hà

Trụ sở chính: 119 C5 Tô Hiệu -

Nghĩa Tân - Cầu Giấy - Hà Nội

Tel: (04) 3793 0480; Fax: (04) 6287 3238

VP-TPHCM: 533/9 Huỳnh Văn Bánh - P. 14 - Q. Phú Nhuận

Tel: (08) 6276 1719; Fax: (08) 3991 3276

Website: www.thaihabooks.com

Nhà sách Thái Hà

119 C5 Tô Hiệu - Nghĩa Tân - Cầu Giấy - Hà Nội

Tel: (04) 6281 3638

Website: www.nhasachthaiha.vn

SÁCH CÙNG BỘ

Tadashi Tsujii

Phòng Thu dịch

Ồi chơi là học

Dành cho trẻ 0-1 tuổi

Tadashi Tsujii

Trang Anh dịch

Ồi chơi là học

Dành cho trẻ 1-2 tuổi

Tadashi Tsujii

Phòng Thu dịch

Con là của bầu

Giải đáp những thắc mắc và lo lắng
của cha mẹ khi nuôi dạy con

Vì chơi là học

Trẻ lên 2 tuổi luôn tràn đầy năng lượng, tò mò và muốn khám phá thế giới xung quanh để khẳng định sự tồn tại của bản thân. Nhưng người lớn lại không ngừng ngăn trở những chuyến phiêu lưu của những nhà thám hiểm nhí bằng những câu “Không được đâu, con!” bất tận. Cha mẹ hãy đồng hành cùng con trong trò chơi khám phá cuộc sống vĩ đại mà con vừa mới bắt đầu qua từng trò chơi nhỏ, từng hoạt động thường ngày bình dị nhé!

0979.000.000

N. Sách Lâm-S. inh L

Vì chơi là học

56

43VC

616

Giá Bán:

34.000

Giá: 43.000đ